

T. C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

GÜLTEN DAYIOĞLU’NUN ESERLERİNDEKİ EBEVEYN
ÇOCUK İLİŞKİSİNİN İLETİLER AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Şener DEMİREL

HAZIRLAYAN
Semiha Ceren ÇINAR

ELAZIĞ – 2010

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

**GÜLTEN DAYIOĞLU’NUN ESERLERİNDEKİ EBEVEYN
ÇOCUK İLİŞKİSİNİN İLETİLER AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bu tez/...../..... tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy
çokluğu ile kabul edilmiştir.

Danışman

Doç. Dr. Şener DEMİREL

Üye

Yrd. Doç. Dr. Hayrettin AYAZ

Üye

Yrd. Doç. Dr. Mehmet ULUCAN

Bu tezin kabulü, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun / /
..... tarih ve sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Erdal AÇIKSES
Enstitü Müdürü

ÖZET**Yüksek Lisans Tezi****Gülten Dayıoğlu'nun Eserlerindeki Ebeveyn Çocuk İlişkisinin İletiler Açısından
Değerlendirilmesi****Semiha Ceren ÇINAR****Fırat Üniversitesi****Sosyal Bilimler Enstitüsü****Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı****2010; Sayfa: IX+71**

Ebeveyn çocuk ilişkisi edebiyatçılar tarafından her dönemde işlenen bir konudur. Gülten Dayıoğlu da kaleme aldığı eserlerde ebeveyn çocuk ilişkisine değinen yazarlardandır. Gülten Dayıoğlu'nun çocuk edebiyatı alanındaki eserlerinin edebiyatımıza zenginlik kattığı bir gerçektir. Yazar kimi zaman çocuk edebiyatı ile sınırlı kalmayan çalışmalarında gençlere ve yetişkinlere de seslenmeyi ihmal etmemiştir.

Çalışmamızda Gülten Dayıoğlu'nun bu amaçla yazdığı on eseri incelenmiştir. Eserlerde ebeveyn çocuk ilişkisi üzerinde durularak yazarın bu bağlamda vermek istediği iletiler dört ana başlık altında sınıflandırılmıştır. Bunlar anne baba ilişkisi, anne çocuk ilişkisi, baba çocuk ilişkisi ve ebeveyn çocuk ilişkisi ile ilgili iletilerdir.

Çalışmada eserler iletiler açısından incelendikten sonra her kitabın kendi içinde değerlendirildiği bir bölüme de yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Gülten Dayıoğlu, İleti, Anne, Baba, Çocuk

ABSTRACT

Master Thesis

**The Evaluation of Relationship Between Parent end Child View Point Of Messages
in Gülden Dayıoğlu's Works**

Semiha Ceren ÇINAR

Fırat University

Institute of Social Sciences

Division of Turkish Education

2010; Page: IX+71

Relationship between parents and child is a subject that is studied every period of time by literatis. Gülden Dayıoğlu is one of those writers who considers this subject. It is true that the Works of Gülden Dayıoğlu enrich our child literature. She sometimes addresses to teenagers and adults.

Ten works written fort his aim by Dayıoğlu are studied n our study. By considering the relationship between parent and child in her works, the messages that the writer implies are classifield into for main title. These titles are relationship between mother and father, mother and child, father and child and parents and child.

After the works are analized view view point of messages, an evaluation parts is given for each book in it.

Key Words: Gülden Dayıoğlu, Message, Mother, Father, Child

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI.....	I
ÖZET	II
ABSTRACT.....	III
İÇİNDEKİLER	IV
KISALTMALAR.....	VII
ÖN SÖZ	VIII
GİRİŞ.....	1
1.1. Hayatı	1
1.2. Eserleri	3
1.2.1. Yetişkin ve Gençlere Yönelik Eserleri	3
1.2.2. Çocuk Romanları.....	3
1.2.3. Altı-Dokuz Yaş Kesimi İçin Hazırlanmış, Her Sayfası Resimli Öykü Kitapları	4
1.2.4. Gezi Kitapları	4
1.2.5. Türkçeye Uyarladığı Yabancı Kitaplar.....	5
1.2.6. Yurt Dışında Yayınlanan Eserleri	5
1.2.7. Yedi-Dokuz Yaş Kesimi İçin Hazırlanmış Eğitsel Öykü Kitapları.....	5
1.3. Aldığı Ödüller ve Adına Düzenlenen Etkinlikler	6
1.4. Hakkında Söylenenler ve Yapılanlar	9

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ANNE BABA ÇOCUK KAVRAMLARI, GÖREV VE SORUMLULUKLARI

1.1. Anne Kavramı.....	11
1.1.1. Annenin Görevleri ve Sorumlulukları	11
1.2. Baba Kavramı	13
1.2.1. Babanın Görev ve Sorumlulukları.....	13
1.3. Çocuk Kavramı	15
1.3.1. Çocuğun Görev ve Sorumlulukları.....	15
1.4. Ebeveyn ve Aile Kavramı	16
1.4.1. Ebeveyn Çocuk İlişkisinde Görev ve Sorumluluklar	17

İKİNCİ BÖLÜM

2. GÜLTEN DAYIOĞLU'NUN ESERLERİNDE EBEVEYN ÇOCUK İLİŞKİSİNİN İLETİLER BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

2.1. İleti	19
2.1.1. İletilerde Bulunması Gereken Özellikler	19
2.1.2. İletilerin Sınıflandırılması	20
2.2. Anne Baba İlişkisi ile İlgili İletiler	21
2.2.1. Evlilikte Güven.....	21
2.2.2. Evlilik ve Ortaklık	22
2.2.3. Gurbet ve Kadın	23
2.3. Anne Çocuk İlişkisi ile İlgili İletiler	24
2.3.1. İş Kadını Anne.....	24
2.3.2. Annelerin Fedakârlığı	25
2.3.3. Çıkarsız Annelik.....	26
2.3.4. Anne Sevgisi	26
2.4. Baba Çocuk İlişkisi ile İlgili İletiler.....	26
2.4.1. Özel Günlerde Aile ile Beraber Olmanın Önemi	27
2.4.2. Babalık Sorumluluğu	27
2.5. Ebeveyn Çocuk İlişkisi ile İlgili İletiler	29
2.5.1. Ebeveyn Çocuk İlişkisinde Güven	29
2.5.2. Ergenlik Sorunları.....	31
2.5.2.1. Ergenliğin Özgür Ruhu.....	31
2.5.2.2. Ergenlik Değişim Dünyası.....	33
2.5.2.3. Ergenlik ve Beğenilme Duygusu	34
2.5.3. Batıl İnançlar, Gelenek-Görenekler ve Çocuk	35
2.5.3.1. Evlilik Kararında Ebeveyn Çevre ve Geleneklerin Etkisi	37
2.5.3.2. Erkek Çocuğa Verilen Değer.....	40
2.5.4. Aile Bağlarında Sevgi Saygı	42
2.5.5. Ayrılık Acısı.....	43
2.5.5.1. Çocuk ve Ayrılık	43
2.5.5.2. Ebeveyn ve Ayrılık	43
2.5.6. Gurbet ve Özlem.....	44
2.5.7. Ayrılığın Bedeli	46

2.5.8. Çocuk için Yeşeren Umut	47
2.5.9. Çocuğun Ebeveyninden Utanması	48
2.5.10. Dayağın Yanlışığı	49
2.5.11. Ebeveynin Çocuğun Gelişimine Etkisi	50
2.5.12. Evlatlık Edinilen Çocuk	50
2.5.13. Çocuğun Paradan Üstünlüğü	51
2.5.14. Sevginin Koşulsuzluğu	52
2.5.15. Davranışlarda Tutarlılık	53
2.5.17.Çocuğun Davranışlarında Anne Babanın Etkisi.....	55
2.5.18. Çocuğa Hitap Şeklinin Önemi.....	55
2.5.19. Geçmişin İzlerinin Davranışlara Yansıması.....	56
2.5.20.Çocuğa Yöneltilen Eleştirinin Niteliği	57
2.5.21. Çocuğun Davranışlarını Biçimlendirmede Toplumun Etkisi.....	60

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ESERLERİN EBEVEYN ÇOCUK İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA İLETİLER AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. Alacakaranlık Kuşları.....	61
3.2. Yada'nın Gizilgücü	61
3.3. Kıyamet Çiçekleri	62
3.4. Mo'nun Gizemi.....	62
3.5. Mo'nun Gizemi 2 - Otran—	62
3.6. Sekizinci Renk	62
3.7. Yeşil Kiraz.....	63
3.8. Yeşil Kiraz 2	63
3.9. Geride Kalanlar	64
3.10. Geriye Dönerler.....	64
SONUÇ VE ÖNERİLER	65
KAYNAKÇA	67
ÖZ GEÇMİŞ.....	71

KISALTMALAR

GD	: Geriye Dönerler
GK	: Geride Kalanlar
KÇ	: Kıyamet Çiçekleri
MG	: MO'nun Gizemi
MG2	: MO'nun Gizemi 2
SR	: Sekizinci Renk
TDK	: Türk Dil Kurumu
Yay.	: Yayın
YG	: Yada'nın Gizilgücü
YK	: Yeşil Kiraz
YK2	: Yeşil Kiraz 2

ÖN SÖZ

Gülten Dayıoğlu, çocuk edebiyatı alanında kaleme aldığı eserleri ile tanınmaktadır. Yazarın çocuklar için yazdığı hikâye ve romanların dışında gençlere ve yetişkinlere yönelik eseleri de vardır. Dayıoğlu'nun bu amaçla yazdığı eserler, çocuklar için yazdığı eserlerin yanında daha geri planda durmaktadır. Bu çalışmada Gülten Dayıoğlu'nun gençlere ve yetişkinlere yönelik toplam on eseri, ebeveyn çocuk ilişkisi ile ilgili iletiler başlığı altında incelenmiştir. Yazarın bu amaçla yazdığı eserlerin incelemesi, yazarın sadece çocukların hayal dünyasına hitap etmediğini, gençler ve yetişkinler için önemli bir konu olan ebeveyn çocuk ilişkisini de ele aldığının bir göstergesi olacaktır.

Bu çalışmada Gülten Dayıoğlu'nun kendi internet sitesinde “Gençlere ve Yetişkinlere Yönelik Eserlerim” olarak sınıflandırdığı on kitap okunarak ebeveyn çocuk ilişkisi ile ilgili iletilerin fişlenmesi ve fişlenen iletilerin dört ana başlı altında değerlendirilmesi yöntem olarak uygulanmıştır.

Çalışmanın amacı, özellikle çocuklara yönelik eserleriyle ön plana çıkmış edebiyatçılarından biri olan Gülten Dayıoğlu'nun kendi internet sitesinde “Gençlere ve Yetişkinlere Yönelik Eserlerim” olarak sınıflandırdığı on eseri “Mo’nun Gizemi, Mo’nun Gizemi-Otran, Ya’da’nın Gizil Gücü, Alacakaranlık Kuşları, Kıyamet Çiçekleri, Sekizinci Renk, Yeşil Kiraz 2, Yeşil Kiraz, Geriye Dönenler ve Geride Kalanlar ” üzerine gerçekleşmiştir.

Çalışmada, Gülten Dayıoğlu'nun (kendi) internet sitesindeki sınıflandırması dâhilinde olan “Döl” isimli kitabına ulaşamadığından bu eser incelemeye alınmamıştır.

Bu çalışma Giriş, Sonuç ve Kaynakça dışında üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde Gülten Dayıoğlu'nun hayatı, eserleri, aldığı ödüller ve hakkında yazılanlara yer verilmiştir. Birinci bölümde, ebeveyn çocuk ilişkisinden ve anne, baba, çocuk kavramları ile bunlarla ilgili görev ve sorumluluklara değinilmiştir. İkinci bölümde, ileti kavramı ve iletilerin sınıflandırılması bahsinden sonra Gülten Dayıoğlu'nun eserlerindeki ebeveyn çocuk ilişkisine yönelik iletilerin sınıflandırılmasına yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise Gülten Dayıoğlu'nun bahsi geçen eserleri, ebeveyn çocuk ilişkisi ile ilgili iletileri barındırması açısından ayrı ayrı incelenmiştir. Çalışma sonuç ve kaynakça ile sona ermiştir.

Gülten Dayıoğlu'nun kitaplarından yapılan alıntılar italik olarak yazılmış ve kitaplardaki yazım korunmuştur.

Tezimi hazırlarken bana yardımcı olan değerli hocam Doç. Dr. Şener Demirel'e, ve her zaman desteğini hissettiğim aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Elazığ-2010

Semiha Ceren ÇINAR

GİRİŞ

GÜLTEN DAYIOĞLU, HAYATI, ESERLERİ, ALDIĞI ÖDÜLLER, HAKKINDA YAZILANLAR VE ESERLERİ ÜZERİNDE YAPILAN ÇALIŞMALAR

1.1. Hayatı

Gülten Dayıoğlu, 1935 yılında Kütahya'nın Emet ilçesinde doğmuştur.¹ Gülten Dayıoğlu'nun ailesi hakkında kısaca şu bilgilere yer verilebilir: Babası Lütfi Uyan, Gedizli, Yüncü Aliler lakabıyla anılan, keçecilikle uğraşan bir aileden gelmektedir. Baba, aileden gelen mesleği değil de şapka devriminin etkisiyle şapkacı olmaya karar verir. Önce Bursa'da sonra İstanbul'da ünlü Rum ustalardan bu işi öğrenir. Hazır şapka ticareti ile birlikte, şapka ustalığı da yapar. Anne Emine Hanım, Emetli, Hacımemişler lakabıyla anılan aileden geliyor. Yazarın değişiyile “başında kavak yelleri esen” baba “yeşil gözlü tatlı dilli bir kadın uğruna” onları bırakıp gidince, Gülten'e hem annelik hem babalık yapma görevi Emine Hanım'a düşüyor. Yazarın belirttiğine göre Fadiş 'te bu olayın etkisi vardır (Ateş,1998;16).

Öğreniminin bir bölümünü Anadolu'nun çeşitli yerlerinde yapar. İstanbul'da Atatürk Kız Lisesi'ni bitirir. Bir süre İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde okudum. Dışarıdan sınavlara girerek ilkökul öğretmeni olur. On beş yıllık hizmetten sonra 1977 yılında istifa ederek öğretmenlikten ayrılır. Yazar öğretmenlikten ayrılarak çocuklar için yazmaya başlamasını şöyle açıklar:

“1963'te ilkökul öğretmenliği yapıyordum. Okumayı söken öğrencilerin, okumayı pekiştirmek için bol bol kitap okumaları gerekiyordu. Oysa onlara bu olanağı sağlayamıyordum. Çünkü çocuk yazın alanı pek boştu. Birkaç yazar dışında hiç kimse çocuk kitabı yazmaya niyetli değildi.

Bu arada oğlum da küçüktü. O da benzer okuma açlığı içindeydi. Kendisine, okul öncesi dönemde, öğle uykusu uyurken, kendi düş ürünüm olan birçok hikâye anlatırdım. Bunları pek sever, yeniden dinlemek isterdi.

¹ Gülten Dayıoğlu'nun Hayatı, Eserleri, Aldığı Ödüller, Hakkında Yazılanlar ve Eserleri Üzerinde Yapılan Çalışmalar, ile ilgili bilgiler yazarın “ www.gultendayioğlu.com” adlı kendi internet sitesinden alınmıştır.

Bazı öyküleri, zaman zaman sınıfımda öğrencilerime de anlattığım oluyordu. Benzer ilgiyi onlardan da görüyordum. Sonunda oturup onlar için kısa öyküler yazmaya başladım” (Ateş,1998;17).

Hâlen yoğun biçimde yazmayı sürdürmektedir. Yazma eylemi paralelinde, Türkiye'nin dört bir yanında, okullar, sivil toplum örgütleri, çeşitli kültür kuruluşları, belediyeler vb. tarafından düzenlenen söyleşi ve imza günlerine katılarak, okuyucularıyla buluşmaktadır.

Roman, öykü, radyo televizyon oyunları yanında, yurtdışındaki işçi çocuklarının eğitim ve öğretim sorunları ile ülkemizdeki ilköğretim düzenini irdeleyen araştırmaları vardır. 1965'ten beri zaman zaman bu konuları Cumhuriyet: (1965-1967) ve Milliyet: (1967.....87..) gazetelerinde yazmıştır. Zaman zaman çeşitli dergilerde yazmaktadır.

Yurtiçi ve yurtdışında katıldığı çeşitli oturumlarda, eğitim öğretim sorunları ve çocuk edebiyatı ile ilgili olarak, otuza yakın bildiri sunmuştur.

İlkokul üçüncü sınıfta, öğretmenimin yazarlık yeteneğimi saptamasıyla yazma bilinci edinmeye başlamıştır. On beş yaşındayken, bir öyküsü, Afyon'da yerel bir gazetede (1950) yayınlanmıştır. İlk kitabının basımı, 1963 yılında gerçekleşmiştir. “Bahçıvanın Oğlu” adıyla okuyucuya sunulan bu kitabı, çocuklar için hazırlamıştır. O zamandan bu yana (1963-2009) kesintisiz olarak, yeni baskılarla kuşaktan kuşağa hizmet veren yetmiş üç kitap yazmıştır. Bu eserler, altı yaştan itibaren çocuk ve gençlik düzeyine göre hazırlanmış, öykü ve romanlardır. Ayrıca yayınlanmış ya da yayına hazır, yirmiyi aşkın radyo ve televizyon oyununa sahiptir.

Evlidir. Yüksek öğrenimlerini tamamlayıp hayata atılmış iki oğlum ve iki torunum vardır. Eserlerinin bir bölümü, çeşitli kurumlarca ödüllendirilmiş, bir bölümü de yabancı dillere çevrilmiştir.

Lisede edindiği Fransızca yanında İngiltere’de ve Türkiye’de katıldığı dil kurslarında orta derecede İngilizce öğrenmiş bulunmaktadır.

1.2. Eserleri

1.2.1. Yetişkin ve Gençlere Yönelik Eserleri

Döl

Geride Kalanlar

Geriye Dönenler

Yeşil Kiraz

Yeşil Kiraz 2

Sekizinci Renk

Mo'nun Gizemi

Mo' nun Gizemi 2 - Otran –

Kıyamet Çiçekleri

Alacakaranlık Kuşları

Yada' nın Gizilgücü

1.2.2. Çocuk Romanları

Fadiş

Dört Kardeştiler

Suna'nın Serçeleri

Yurdumu Özledim

Ben Büyüyünce

Akıllı Pireler

Işın Çağı Çocukları

Ölümsüz Ece

Parbat Dağının Esrarı

Midos Kartalının Gözleri

Tuna'dan Uçan Kuş

Gökyüzündeki Mor Bulutlar

Ganga

Dünya Çocukların Olsa

1.2.3. Altı-Dokuz Yaş Kesimi İçin Hazırlanmış, Her Sayfası Resimli Öykü

Kitapları

Duvardaki Gölge
 Yüce Kim Biliyor Musunuz?
 Ece Abla Oluyor
 Anneler Çocuklarını Çok Sever
 Kıskanç Bebekler
 Ah Şu Televizyon
 Ece Yazar Olmak İstiyor
 Annem Beni Seviyor Mu?
 Minik Fide Çiçek Açtı
 Ece'nin Kardeşi Doğdu
 Ece'den Mektup Geldi
 Ece'nin Turist Arkadaşları
 Çok Gülünç Bir Şey Oldu
 Ece Kümese Girip Bitlendi
 Ece Okula Başladı
 Ece Yüce İle Nasıl Baş Edecek?
 Ece'nin Çorapları Çok Gülünç
 Yüce Nasıl Kanatlandı?
 Öyle Eğleniyorum Ki !
 Leylek Karda Kaldı
 Kırmızı Bisiklet
 Aydede Kime Gülümsüyor ?
 Ablalar Yaramazlık Yapar Mı ?

1.2.4. Gezi Kitapları

Kaf Dağının Ardına Yolculuk
 Okyanuslar Ötesine Yolculuk
 Bambaşka Bir Ülke Amerika'ya Yolculuk
 Efsaneler Ülkesi Çin'e Yolculuk
 Kangurular Ülkesi Avustralya'ya Yolculuk
 Kenya'ya Yolculuk

Mısır'a Yolculuk

Meksika'ya Yolculuk

Tüm Zamanların Gözdesi Hindistan'a Ve Nepal'e Yolculuk

Güney Pasifik Adalarına Yolculuk

Gizemli Buzullar Kıtası Antartika Ve Patagonya Ya Yolculuk

1.2.5. Türkçeye Uyarladığı Yabancı Kitaplar

Ayşegül Dizisi

1.2.6. Yurt Dışında Yayınlanan Eserleri

Geride Kalanlar

Sık Dışını

Ebem Kuşağı

Yılan Nine

Dünya Çocukların Olsa

Yurdumu Özledim

Geriye Dönerler

Küskün Ayıcık

Mo' Nun Gizemi 2- Otran

Fadiş

İlk romanı FADİŞ 2008 yılında Almanya'da yayımlandı. (Önel Verlag&Druck)

Fadiş, Kültür Bakanlığı TEDA Projesi kapsamında MISIR 'da yayımlanması kesinleşti.

Leylek Karda Kaldı: Kültür Bakanlığı TEDA Projesi kapsamında Özbek diline ve Urduca 'ye çevriliyor. Bu proje de kesinleşti.

1.2.7. Yedi-Dokuz Yaş Kesimi İçin Hazırlanmış Eğitsel Öykü Kitapları

Azat Kuşu

Şenlik Günü

Kır Gezisi

Uçan Motor

Deli Bey

Sıcak Ekmek

Uçurtma
 Kumluktaki Yavru Martı
 Neşeli Boyacı
 Küskün Ayıcık
 Yaşanmış Hayvan Öyküleri
 Yaşanmış Hayvan Öyküleri 2
 Bahçıvanın Oğlu

1.3. Aldığı Ödüller ve Adına Düzenlenen Etkinlikler

1. Döl: 1964-1965 Yunus Nadi Öykü Ödülü (İkincilik)
2. Leylek Karda Kaldı: 1974-1975 Arkın Çocuk Edebiyatı Öykü Ödülü
3. Güzel Hanım: 1974-1975 Arkın Çocuk Edebiyatı Masal Ödülü
4. 1980 yılından bu yana, Hollanda'ya ve birçok kez Almanya'ya çeşitli çocuk yazını etkinliklerine katılmak üzere, davet edildi. Buralarda yaptığı çalışmalarda çocuk edebiyatına değgin bildiriler sundu.
5. Dünya Çocukların Olsa: 1984' George Orwal yılında Alman Yayıncılar Birliği Tarafından, dünya çapında yapılan ,Gençliğe Yarın Umudu Veren Üç Yüz Kitap seçkisinde yer aldı.
6. Gül Gelin: 1987 Türkiye Aile Sağlığı Ve Planlaması Koç Vakfı Öykü Ödülü
7. Kaf Dağının Ardına Yolculuk: 1987 Kültür Ve Turizm Bakanlığı Çocuk Edebiyatı Ödülü
8. 1988 yılında TRT Onuncu Uluslararası 23 Nisan Çocuk Şenliğine, çocuk kitapları yazarı sıfatıyla onur konuğu olarak davet edildi. Şenlik etkinlikleri sırasında, Başbakan ve TRT Kurumu tarafından onur plaketiyle ödüllendirildi.
9. Parbat Dağının Esrarı: 1989 İzmir Büyükşehir Belediyesi Çocuk Romanı Ödülü
10. 1990 Altın Kitaplar Ödülü.
11. Çocuk Vakfı Çocuk Edebiyatı Ödülü : 1991
12. 1993 yılında, Otuzuncu sanat yılı, İstanbul, Ankara, Kütahya Emet ve Anadolu'nun değişik kentlerinde yıl boyunca çeşitli seminer, panel, konferans ve yarışma etkinlikleriyle kutlandı.

13. Kütahya Gazeteciler Cemiyeti Onur Üyeliği ve Basın Onur Kartı İle Ödüllendirildi (13 Kasım 1995).
14. Kültür Bakanlığı tarafından düzenlenen “Eflatun Cem Güney Çocuk Kitapları Yarışması”nda Nazan Erkmen’ in çizimleriyle ortak oluşturduğu “Çocuk Kitaplarıyla Mansiyon Ödülü” aldı (Kasım 1995).
15. 13 Kasım 1995 tarihinde doğum yeri olan Emet ilçesinde bir caddeye Gülten Dayıoğlu adı verildi.
16. 12-18 Eylül 1996 tarihlerinde İstanbul’da yapılmış bulunan 13. Bilişim Kurultayı Tarafından bilişime katkıları nedeniyle “Teşekkür Belgesi” verilmiştir. Ödül olarak, yaşam boyu yararlanabileceği bir internet kanalı armağan edilmiş, Prizmanet Firması tarafından, internette adına ve eserlerine sayfa açılmıştır.
17. 1998 yılında Sabah Gazetesi Dergi Grubundan, Mimoza’nın açtığı “Çağdaş bir Türkiye için mesleğine ve topluma yaptığı katkılar göz önüne alınarak, Cumhuriyetimizin 75. Yılında yapılan Yetmiş Beş Başarılı Türk Kadını” anketi sonucunda ortaya çıkan, Yetmiş Beş Başarılı Türk Kadını listesinde yer aldı.
18. Mart 1999 ‘da Kütahya Ticaret ve Sanayi Odasının, 73. Kuruluş Yıldönümü nedeniyle verilen “Sanata Katkı” onur plaketiyle ödüllendirildi.
19. 1999-2000 Uluslar arası Andersen Gençlik ve Çocuk Yayınları Yarışmasına Türkiye' adayı olarak seçildi.
20. Kasım 2000 tarihinde, TÜYAP Kitap Fuar’ında düzenlenen bir törenle, Türkiye Edebiyatçılar Derneği onur ödülü aldı.
21. 23 Nisan 2001'de Çocuk Edebiyatı ve Sanatçılar Birliği tarafından, Çocuk Edebiyatı Yaşam Boyu Hizmet Ödülü verildi.
22. 1971'de yayınlanan ilk romanı Fadiş'in 2001 yılında değişik etkinliklerle otuzuncu doğum yılı kutlandı. Bu etkinlikler Mart 2001'de Altın Kitaplar Yayınevi'nin Pera Palasta düzenlediği basın toplantısı ve kokteyl ile başladı. Nisan 2001'de Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi tarafından düzenlenen Fadiş Sempozyumu, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından düzenlenen iki günlük ulusal nitelikli Fadiş Sempozyumu, Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi tarafından düzenlenen Fadiş paneli ve okullarda yapılan çeşitli toplantılarla sürdü. Bu sempozyumlarda

sunulan bildiriler, Ankara ve Osmangazi Üniversiteleri tarafından, kitap haline getirildi.

23. 2002 yılında Türkiye Edebiyatçılar Birliği Hizmet Onur Ödülü ile ödüllendirildi.
24. 12 Kasım 2002'de Kütahya SSK Kütahya Çocuk Hastanesi'ne Gülten Dayıoğlu adı verildi.
25. 2003'te Kırkıncı Sanat Yılı, çeşitli gazete, dergilerde yayınlanan yazılar ve Başta TRT olmak üzere, özel televizyon kanallarında yapılan program ve oturumlarla kutlandı. Yapı Kredi Yayınları tarafından 4.Şubat.2003'te sanatının kırkıncı yılı nedeniyle “Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Oturumu” düzenlendi.
26. Ülke çapında, değişik tarihlerde yapılan anketlerle üç kez, Türkiye’de en başarılı ve en çok okunan, Çocuk ve Gençlik kitapları yazarı seçildi.
27. 1997 yılında TÖMER tarafından yapılan En Başarılı Çocuk Kitabı Yazarı araştırmasında Gülten Dayıoğlu birinci seçildi.
28. 2004-2005 sürecinde, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı İlk ve Orta Öğretim Okullarının Türkçe ve Edebiyat öğretmenlerinden, Çocuk ve İlk gençlik Edebiyatında, en çok okunan yazar ve tercih edilen eserlerin, tercih oranlarına göre listesi istenmiştir. Bu çalışma sonucunda MEB yayımlar Dairesi Başkanlığına ulaştırılan 12519 veri değerlendirilerek, Ülke çapında en çok okunan eser ve yazarların sıralaması yapılmıştır. Bu sonuca göre yaşayan yazarlar sıralamasında Gülten Dayıoğlu birinci sırada yer almaktadır. Hayatta olmayan yazarların birincisi ise, Ömer Seyfettin’dir.
29. Mart 2008’de Türkiye Kütüphaneler Birliği tarafından İnternet ortamında yapılan araştırmalar sonucunda Gülten Dayıoğlu En Başarılı Çocuk Kitapları Yazarı seçildi. Ankara’da düzenlenen törenle yazara teşekkür plaketi verildi.
30. Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi ve Okul Kütüphanecileri İstanbul Grubu tarafından, Gülten Dayıoğlu’na, hem kırk beşinci sanat yılını kutlamak için, hem de kütüphanelere ve kütüphaneciliğe yaptığı katkılar nedeniyle Onur Ödülü Ve Onur Üyeliği verilmesi kararına varıldı. 22.Aralık.2008 tarihinde, ödül plaketleri Yapı Kredi Sermet Çifter salonunda düzenlenen törenle yazara sunuldu.

31. Kabataş Lisesi ve Kabataşlılar Derneği tarafından yapılan bir seçimle Behçet Necatigil Edebiyat Onur Ödülü'nün Gülten Dayıoğlu'na verilmesi kararına varıldı. Oybirliğiyle alınan bu karar sonrasında, 14 Ocak 2009 günü yapılan törenle onur ödülü Gülten Dayıoğlu'na sunuldu.

1.4. Hakkında Söylenenler ve Yapılanlar

10-11 Ekim 2009 tarihleri arasında Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kütahya Valiliği ve Kütahya Belediyesi'nce organize edilen “ Avrupa Miras Günleri” etkinlikleri çerçevesinde Gülten Dayıoğlu Çocuk Kütüphanesi Kütahya' da açılmıştır.

Üç Kuşağın Yazarı Gülten Dayıoğlu

Yazdıklarıyla 42 yıldır çocuk ve gençlik edebiyatımıza katkıda bulunan Gülten Dayıoğlu'nun yeni romanı "Yada' nın Gizilgücü" Hyatt Regency Balo Salonu'nda düzenlenen bir kokteyl ile tanıtıldı.

Toplantının açılış konuşmasını yapan Doğan Hızlan, çocuklara yazmanın zorluklarına işaret ederek, Gülten Dayıoğlu'nu bunu kır iki yıldır başardığını vurguladı. Hızlan, konuşmasında; günümüzün teknoloji ile iç içe yaşayan çocuklarına edebiyatın sevdinilmesi için tüm dünyada fantastik ve bilimkurgudan yararlanıldığına dikkat çekerek, Gülten Dayıoğlu'nun başarısının bu üç kuşağın yaşadığı değişimleri yakından takip etmesinde ve yazdıklarına taşıyabilmesinde olduğunu altını çizdi. Daha sonra kürsüye gelen Dayıoğlu da, eserlerinin üç farklı kuşağa ulaşmasından duyduğu mutluluğu aktararak, Hızlan'a, Altın Kitaplar Yayınevi'ne ve okurlarına teşekkür etti.

Gülten Dayıoğlu ile ilgili bir sinevizyon gösterisinin de gerçekleştirildiği toplantıda, yazarın yeni yapıtı "Yada' nın Gizilgücü" nün özel bir baskısı konuklara verildi. Baba özlemi ile büyüyen 14 yaşındaki Yada' nın kayıp babasının peşine düşmesi ile yaşanan olayları aktaran kitap, fantastik öğelerden sıkça yararlanmaktadır. Gülten Dayıoğlu, bu konuda "fantezi türüne yoğunlaştığım doğru. Dünyayı geziyorum. Gezdiğim ülkelerin öylesine fantastik öyküleri var ki... Galiba çocukluğun masalları yazar kimliğimle bütünleşiyor, yollarımız kesişiyor" demiştir. Kütahya'nın Emet ilçesinde 1935 yılında doğan Gülten Dayıoğlu'nun üç kuşağı büyüten eserleri arasında "Fadiş", "Dört Kardeşiler", "Suna'nın Serçeleri", "Ben Büyüyünce", "Sekizinci Renk", "Mo'nun Gizemi" ve "Alaca Karanlık Kuşları" sayılabilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ANNE BABA ÇOCUK KAVRAMLARI, GÖREV VE SORUMLULUKLARI

Mutlu bir evlilik, eşlerin birbirini sevmesi, toplum için faydalı olacak çocukların yetişmesi için en önemli anahtardır. Sağlıklı bireylerin yetişmesinde ise en büyük görev ebeveyne düşmektedir. “Anne babalar çocuklarını eğitirken öncelikle çocuklarının gelişim dünyasını bilmeli ve içinde bulundukları gelişim döneminin özelliklerini tanımalı, çocuklarını tanıyarak ve anlayarak bu konuda kendilerini yetiştirmelidirler” (Özgüven, 2001;22).

Çocukların gelişiminde etkili olan faktörler arasında şüphesiz ki aile birinci sıradadır. Bununla birlikte çocuk okul dönemine geldikten sonra aile dışında birçok etkenin daha çocuğun gelişimde rol oynamaya başladığı görülür. Bu dönemde birçok uyarıcı ile karşı karşıya kalacak olan gençlerin/çocukların, hayatlarının şekillenmesinde internet ve televizyonun yanı sıra okudukları kitaplar da etkili olur. Kitapların gençlerin ve çocukların hayal dünyasını, aileleri ile ilişkilerini ve hayata bakış açılarını önemli derece etkilediği bilinen bir gerçektir. İşte bu noktada söz konusu yaş grubunda aile ve çocuk ilişkilerinin yazarlarca nasıl ele alındığı incelemeye değer bir konudur. Yazarlar da bu yaş grubu için kaleme aldıkları eserlerde, hitap ettikleri grubun yaş özelliklerini bilirlerse gencin/çocuğun olumlu gelişimine katkı sağlarlar.

Aile-arkadaş-çevre üçgeni içinde kalan çocuk/gençlerin boşluğa düşerek kitaplara sarılmaları doğal bir durumdur. Ancak gençlerin, böyle durumlarda doğru yazarları tercih ederek hayatlarına yön vermeleri gerekir. Çünkü yetişkinliğe geçiş döneminde çevresel faktörler gencin hayatında birinci dereceden etkili olabilmektedir. Dolayısıyla kitapların bu dönemde gençleri yönlendirebileceğini unutmamak gerekir. Gülten Dayıoğlu’nun eğitimci bir yanının olması, yazarın eserlerinde ele aldığı aile içi ilişkileri değerlendirmemiz açısından için geçerli bir neden olacaktır. Yazar ebeveyn çocuk ilişkilerini kitaplarına yansıtırken mutlaka ki bu kimliğinden vazgeçmeyecek ergen psikolojisini bilinçli bir şekilde ele alacaktır.

1.1. Anne Kavramı

Anne çocuğunu dünyaya getiren kadın, ana (TDK,2005:103) olarak tanımlanmaktadır. Anne ya da ana, bir çocuğu doğuran, bakımını üstlenen veya kendi doğurmadığı bir çocuğu evlat edinen ve bakımını üstlenen dişi canlıdır. Bir çocuğu evlat edinen veya eşinin kendinden olmayan çocuklarına annelik yapan kadınlara *üvey anne* denir. Tanımlama amacıyla kullanılan bu terim çocuklar veya ebeveynler tarafından tercih edilmeyebilir. Bu durumda üvey olsun ya da olmasın ilgili şahıs, *anne* olarak adlandırılır. Bir çocuğun dünyaya gelmesinde yumurta hücresi kullanılan ve genellikle çocuğu dünyaya getiren anneye *öz anne*, tıbbi olarak da *fizyolojik anne* denir.²

Anne simgesi, hepimizin gözünde sabırlı, hoşgörülü, verici, fedakâr, kendini hiç düşünmeyen, güler yüzlü, sadece başkalarını ve çocuğunu düşünen; çocuk bakımı eğitimi, psikolojisi hakkında her şeyi bilen veya bilmesi beklenen, hiç kızmayan, sinirlenmeyen, kocaman yürekli süper kadınlar halinde canlanır.

Annenin tanımı her nasıl olursa olsun herkes için en özel kavramlardan biri olduğu söylenebilir. Bu nedenle anne sözcüğü hangi ifadelerle anlatılırsa anlatılsın yine de eksik kalacak bir kavramdır (Navaro;2007:22).

1.1.1. Annenin Görevleri ve Sorumlulukları

Annenin çocuğuna karşı görevleri, çocuğunun olacağını hissettiği anda başlar. Anne hamile olduğunu öğrendikten sonra, bebeğin doğumuna kadar ona zarar verecek besinler tüketmemelidir. Anne, bebeği dünyaya geldikten sonra onun fizyolojik ihtiyaçlarını karşılamalıdır. Çünkü bebeğin güven duygusu gelişirken fizyolojik ihtiyaçlarının karşılanması çok önemlidir. Anne bebeği sevgiyle büyütmeli, onunla her an ilgilenmelidir.

Anne, çocuğun gelişim sürecinde yaptığı yanlış davranışları anlar ve öfkeyle değil, hoşgörüyle yaklaşmasını bilmelidir. Böylece anne, çocuğun insanlara karşı hoşgörülü olarak yetişmesini de sağlayacaktır.

Anne çocuğunu dokuz ay karnında besleyerek zaten en önemli görevini yerine getirmiştir. Bütün bu olağanüstü fedakârlığa rağmen yine de yapması gereken önemli görevleri vardır:

² [http://tr.wikipedia.org/wiki/Anne\(27.12.2009\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/Anne(27.12.2009))

- 1) Çocuk yetiştirmeyi, bilimsel yollarla yapması için, annenin bu konuda kendini yetiştirmiş olması gerekir.
- 2) Anne, çocuk gelişimini çok iyi bilmeli, yemek, uyku, temizlik ve sağlık kontrollerini iyi takip etmeli ve zamanında yapmalıdır.
- 3) Anne çalışan bir kadınsa, çocuğunun 0-3 yaşları olduğu zamanda çalışmamayı tercih etmelidir. Çünkü çocuğuyla bu üç yıl içinde kuracağı fizyolojik temas ve duygusal ilişki, onunla bütünleşmesi ve çocuğun sağlıklı gelişimi yönünden çok önemlidir.
- 4) Eğer çalışmak zorundaysa, eve geldiğinde onunla yeteri kadar ilgilenmesi gerekir. Ayrıca, hafta içinde beraber olamadığı çocuğunun bu ayrılığını, hafta sonu telafi etmesi gereklidir.
- 5) Anne, her şeyden önce çocuğunun bağımsız bir varlık olduğunu kabul ederek, ona baskı yapmadan, sevgi ve şefkat duygularını aşılırsa, güzel duyguları çevresine dağıtan, hayatı seven, mutlu çocuklar yetiştirmiş olacaktır.
- 6) Başarılı bir anne çocuk ilişkisinde, anne, çocuğuyla arkadaşlık eden, sabırlı, hoşgörülü, yerli yerinde uyarılar yapabilen, hataları güzel bir iletişimle ortadan kaldırmaya çalışan bir anlayış ve uygulama içinde olmalıdır.
- 7) Anne, çocuğunun yerine çalışmak, kendini siper etmektense, ona destek olmayı bilmelidir.
- 8) Anne, çocuğunu kendini koruyacak biçimde yetiştirip, onun üzerindeki koruyucu ve kollayıcı olma özelliğini en aza indirmelidir.
- 9) Anne, çocuğunun yaşantısından haberdar olmakla birlikte onun özel bir yaşantısı olabileceğini kabul etmelidir. Çocuğunun hatıra defterini okumak, özel konuşmalarını dinlemek doğru değildir.
- 10) Ona yakın olmalı, saygı duymalı, davranışlarını desteklemeli ve cesaret vermelidir.
- 11) Anneler, her şeyin en iyisini kendilerinin bildiğini zannetmemeli ve daha sağlıklı çocuklar yetiştirmek için, kendilerini çok yönlü geliştirmelidirler.³

³ <http://www.hikmet.net/content/view/53328/13/> (13.01.2010)

1.2. Baba Kavramı

Baba, çocuğun dünyaya gelmesinde etken olan erkek (TDK, 2005:171) olarak tanımlanabilir. Babalık, doğumla birlikte başlayan bir süreçtir. Baba, bebeği kucağına aldığı anda aralarındaki ilişki başlamış olur. Çocuğun büyümesinde baba da en az anne kadar etkilidir. Babaanneye çocuğun sosyal gelişiminde yardım edeceği gibi fiziksel gelişiminde de yardımcı olmalıdır. Babalar bu görevi daha çok anneye devretmektedirler. Bu yanlış bir tutumdur. Çünkü “baba çocuğun eğitiminde birinci dereceden sorumludur. Baba her şeyden önce çocuğun büyüme, gelişme ve kişilik kazanmasında önemli görevleri olduğunu bilmelidir. Baba, gerektiğinde çocuğu ile ilgilenmeli her fırsatta onunla parka, müzeye, tiyatroya, sinemaya, balık tutmaya gitmelidir. Gerektiğinde çocuğa basit görevler vererek, onda kendine güven ve sorumluluk duygularının gelişmesine katkıda bulunmalıdır. Yine baba çocuğun sorularını bıkıp sanmadan cevaplandırmalı, onunla sohbet etmelidir. Babanın çocuğuyla ortak faaliyetlerde bulunması, boş zamanını birlikte değerlendirmesi sayesinde çocukla baba birbirlerini daha yakından tanıma ve birbirlerine yakınlaşma fırsatını bulacaklardır. Babanın, çocukla karşılıklı sevgi ve saygısı ancak bu şekilde gelişebilir” (Elmacıoğlu, 2003:66).

1.2.1. Babanın Görev ve Sorumlulukları

- 1) Baba, ailede otoriteyi temsil eder. Ailenin sevk ve idaresi baba tarafından yapılır. Ailede çocukların neleri yapıp, neler den sakınacakları baba tarafından öğretilir. Babanın bu rolü çocuk eğitimi açısından çok önemlidir. Bu otorite ne çok fazla ve ne de az olmalıdır. Fazla baskı gelişmeyi önler.
- 2) Babanın davranışları ile çocuk çok şeyler kavrar. Baba otoritesi ile çocuk hürriyetin anlamını anlar, değerini öğrenir. Baba otoritesi, aynı zamanda toplumun kurallarını temsil eder. Birtakım yasaklar koyar, çocuk bu yasaklara karşı hareketlerini düzenler. Böylece çocuk hem hürriyeti, hem de yasakları tanımış olur. İkisi arasındaki farkı öğrenir. Karşılaştırma yapma imkânı bulur. Kısıtlandığı hâllerde hürriyetin değerini kavrar.

- 3) Babanın otorite sahibi olması onun kırıcı ya da tahakküm edici olmasını gerektirmez. İyi bir baba çocuklara sevgi gösterirken, öte taraftan eğitim için lazım olan sertliği de gösterir. Bu davranışların dozu çok önemlidir. Bir ilaç gibidir; dozu aşırıya kaçan ilaç hastaya şifa olmadığı gibi çocuğa karşı hareketlerimizde aşırıya varan sert tutumlar ileride daha büyük problemlerle bizi karşı karşıya getirir.
- 4) Baba otoritesi fazla olduğu zaman özellikle hassas yapılı çocuklar bundan zarar görebilir. Hassas ruhlu çocuklar genellikle her şeyi düşünebilen, üstün zekâlı ve duygulu çocuklardır. Baskılardan dolayı bunlar genelde içe dönük bir kişilik geliştirmişlerdir. Bu nedenle onlar daha çok yardıma muhtaçtırlar. Bu çocuklar sert otoriteye sahip babanın davranışlarını unutmazlar, onları yıllarca hatırlarlar. Babaların bu şekilde hareketleri kişiliğin oturduğu ergenlik çağında tehlikelidir.
- 5) Baba, çocuğun her yaştaki ilgi ve ihtiyaçlarını bilmeli ve hareket ve tutumlarını buna göre ayarlamalıdır. Bu sebeplerden dolayı baba bilimsel bir eğitime sahip olmalıdır. Böyle bir eğitimden yoksunsa çocuğun hareketlerini kendi çocukluk davranışları ile karşılaştırmaya çalışmalıdır.
- 6) Baba, çocuğun eğitiminden ve yetiştirilmesinden birinci derecede sorumlu bir kişidir. Baba, her şeyden önce çocuğun büyüme, gelişme ve kişilik kazanmasında önemli görevleri olduğunu bilmelidir.
- 7) Baba, gerektiğinde çocuğuna yapabileceği basit görevler vererek, onda kendine güven ve sorumluluk duygularının gelişmesine katkıda bulunmalıdır.
- 8) Baba, çocuğunun sorularını bıkıp usanmadan cevaplandırır, onunla sohbet eden bir arkadaş olmalıdır. Babanın çocuğuyla ortak faaliyetlerde bulunması, boş zamanını birlikte değerlendirmesi sayesinde çocukla baba birbirlerini daha yakın dan tanıma ve daha fazla yakınlaşma fırsatını bulacaklardır. Baba ve çocukta karşılıklı olarak sevgi ve saygı ancak bu şekilde gelişebilir ve ancak bu şekilde çocuk, mutlu, başarılı, huzurlu, kendine güvenen, sorumluluğunu bilen, sağlıklı bir kişiliğe kavuşabilir.⁴

⁴ (<http://www.hikmet.net/content/view/53328/13/> (13.01.2010))

1.3. Çocuk Kavramı

Çocuk, küçük yaştaki oğlan veya kız (TDK, 2005:444) olarak tanımlanabilir. Çocuk, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 1. maddesinde ise "...çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır. Bu tanım Türk Medeni Kanunu'nda kullanılan "küçük" kavramını kapsamaktadır.⁵ İfadesi yer almaktadır.

1.3.1. Çocuğun Görev ve Sorumlulukları

- 1) Çocuk hiçbir zaman anne ve babasının sözünden çıkmamalıdır. Aile bireyleri çocuklarını yetiştirirken nasıl özenli davranıyor çocuklarını incitmemek için dikkat ediyorsa çocuk da aynı özeni ailesi için göstermelidir.
- 2) Anne babaya karşı vefalı olmak, onları sık sık arayıp sormak da çocuğun yapması gereken diğer bir davranıştır. Çünkü anne baba, çocuğunu büyütürken şüphesiz birçok sıkıntıya katlanmıştır. Bu nedenle anne babalar, ilgi ve sevgiyi her zaman hak ederler.
- 3) Çocuk, aile içinde kendine verilen sorumlulukları yerine getirmelidir. Çocuktan çok basit bir davranış beklenebilir. Önemli olan davranışın niteliği değil, yapılıp yapılmadığıdır. Çocuk eğer sorumluluklarını yerine getirmezse aile içinde huzursuzluk meydana gelir.
- 4) Ailenin çocuğa sunduğu imkânlar onu tatmin etmelidir. Aksi halde çocuk aileyi küçük görmeye başlayacak, egosunu tatmin etmek için yapılmaması gereken davranışlara yönlenecektir. Ailenin maddi anlamda durumu nasıl olursa olsun çocuk bundan olumsuz etkilenmemeli, ailesinden utanmamalıdır.

Sonuç olarak çocuk ailede koyulan kurallara itaat eder, ebeveynden utanç duymazsa, ailesini sever ve aile bireylerine saygı gösterirse görev ve sorumluluklarının çoğunu da yerine getirmiş olur.

⁵ (www.0-18.org/raporlar/BM_ulke_raporu_1.doc (05/10/2009))

1.4. Ebeveyn ve Aile Kavramı

Ebeveyn ve çocuk aileyi oluşturur bu nedenle öncelikle ailenin tanımını yapmak gerekir. Aile; evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik (TDK,2005:598) olarak tanımlanabilir.

Aile, bize birçok toplumsal ve hukuki kayıtların toplamından oluşmuş bir kurumu akla getirmektedir. Aileyi yalnız erkek ve kadının birleşmesinden bir araya gelen bir birliktelikten fazla bir şey olarak düşünemeyiz.(Eremrem,1998)

İnsanın tarihi açısından meseleye yaklaşıncı, ailenin tarihinin ilk insanın tarihi kadar eski olduğu anlaşılır. Ailenin kökeni ve ilk ilişkileri üzerinde zamanımıza kadar bunlara benzer pek çok araştırmalar yapılmış ve değişik fikirler ileri sürülmüştür; ancak bilimin öteden beri yaptığını yapmak, insan ailesi için bir kaynak belirlemek elbette doğru olmaz; çünkü insan ailesinin bulunduğu ortama göre birçok kaynağı ve çıkışı sebebi olabilir.

Aile, kadın ve erkeğin toplumsal hayata başlaması ile ortaya çıkıp çeşitli evrimler geçirerek yapı ve işlevlerinde meydana gelen değişmelerle bugün de varlığını devam ettirmekte ve toplumun temel bir ünitesi olma özelliğini korumaktadır. Aile ile ilgili incelemelerde her şeyden önce aile tarihsel bir ürün olarak ele alınmalı ve onun tarihi boyutu inceleme ve araştırmalarla ortaya çıkarıldıktan sonra ailenin bugünkü durumu incelemeye tabi tutulmalıdır (İsrafilova, 2006).

Aile çocuğun sosyalleşmeye başladığı ilk ortamdır. Aile içinde başlayan, çocuğun ilk hayatı, aynı zamanda ileride içinde yaşayacağı topluma kabul edilme sürecinin de başlangıcı sayılır (Yavuz, 1998:18). Bu nedenle çocuğun ailesinde edindiği yaşantılar çok önemlidir.

Aileyi bir arada tutan veya tutamayan şey aile içi ilişkilerdir. Aile ilişkileri sürekli bir bakım ve özene ihtiyaç gösterir. Ailedeki her bireyin ihtiyaçları, birbirlerinden beklentileri farklıdır (Görmez, Göka,1993:83). Ailenin çocuğa karşı tavrı çocuğun gelişimini birinci derecede etkileyen unsurdur. Çocuk, ebeveynin otoriter bir tavır sergilemesi sonucunda pasif, aşırı özgür bir tavır sergilemesiyle vurdumduymaz, demokratik bir tutum sergilemesi ile uyumlu bir birey olarak yetişebilir.

1.4.1. Ebeveyn Çocuk İlişkisinde Görev ve Sorumluluklar

Medeni Kanuna göre, ana baba çocuğu yetiştirmek ona sevgi ve şefkat göstermekle yükümlüdür. Kanun, bu görevleri yerine getirebilmeleri için ana babaya çocuk üzerinde velayet hakkı tanımıştır (MK.m.262).⁶

Kanun koyucu, ana babanın çocuğa karşı olan sorumluluklarını yerine getirmelerini sağlamak için onlara düşen hak ve görevleri açık bir şekilde belirtmiştir. Ancak ana baba kanunun kendilerine tanıdığı bu serbestliği çocuğun yararına olarak kullanmak zorundadır. Aksine bir tutum ve davranış halinde devlet hâkim aracılığı ile müdahalede bulunarak, çocuğun korunması için gerekli tedbirleri alır.⁷

Az önce de belirtildiği üzere ebeveynin temel görevi çocuğa iyi bakmak, onun sağlığını veya hayatını olumsuz etkileyecek durumlara dikkat etmektir. Bunun dışında ebeveynin diğer bir görevi ise yalnızca çocukların yaşamını devam ettirmesine yardımcı olmak ya da uygun disiplin yöntemlerini kullanmak değil, aynı zamanda aile içi ve dışında çocukların tüm kapasitelerini geliştirmelerine olanak sağlayan koşulları yaratmaktır. Bu görüş ebeveynliğe geniş bir bakış açısı getirmektedir.⁸

Ebeveyn çocuğa şefkat gösterip onun fizyolojik ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra onun sosyal bir birey olması için elinden geleni yapmalıdır. Bu bağlamda çocuğa her ortamda söz verilmesi ve çocuğun küçük düşürülmemesi onun kendine olan güvenini arttıracaktır. Çocuğun kendine güveninin olması ise sağlıklı ilişkiler kurmasında önemli bir faktördür.

Aile içindeki yetişkin insanlar çocuk için iyi birer model olmalıdır (örnek davranışlar sergilemelidir). Çocuğun yetiştiği aile yapısı, genişliği, sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyi onun ilk sosyal deneyimlerini, dolayısıyla duygusal ve toplumsal gelişimini etkileyecektir.

Çocuk sevildiğini hissetmeli ve koşulsuz olarak sevilmelidir. Başarılarına bağlı olarak sevilen çocuk kendini değersiz hissedebilir. Yeterince sevilmeyen çocuk ise sevgiyi aile dışında arar. Hangi ortamda ve nasıl bulacağı ise ebeveyni endişelendirebilecek bir diğer husustur.

Çocuğa ilgi göstermek ve çocuğu kontrol altında tutmayı da birbirinden ayırt etmek gerekir. Çocuk yeterince ilgi gösterilir, kararlarına saygı duyulursa olumlu yönde

⁶ <http://www.education.ankara.edu.tr/ebfdergi/pdf/1980-13-1-2/339-365.pdf>

⁷ <http://www.education.ankara.edu.tr/ebfdergi/pdf/1983-16-1/511-529.pdf>

⁸ Ayşe, B.Aksoy, Farklı Kültürlerde Ebeveynlik, Kastamonu Eğitim Dergisi, Ekim 2005, Cilt:13 No:2

kişilik geliştirir. Aksi halde yönetilen ve baskı altında tutulan çocuk dışa bağımlı olur. Bu durumda ebeveyne düşen görev yönetmek ve yönlendirmek arasındaki sınırı iyi çizmektir. Çocuk her an yönetildiğini hissederse özgüveni gelişmez. Ebeveyn çocuğunun hata yapıp, üzülmekten korkar. Hâlbuki çocuğun yanlış da olsa yaparak yaşayarak öğrendiği davranışlar hem kalıcı hem de ders verici nitelikte olur.

Çocuk için takdir edilmek önemlidir. Ebeveyn için önemsiz gibi görünen ayrıntılar çocuk için hayati önem taşıyabilir. Her zaman çocuğu somut bir nesne ile ödüllendirilmek şart değildir. Bazen bir “ aferin” kelimesi bile çocuğu mutlu eder.

Ebeveynin görev ve sorumlulukları genel olarak değerlendirildiğinde aslında ebeveynin yapması gereken en basit şey empatidir. Çünkü aile fertleri birbirlerini anladıklarında yapmaları gereken şeylerde de sıkıntı yaşamayacaklardır.

Anne baba çocuk ilişkisinde temel şartlar şunlardır:

Anne baba, çocuklarını eğitirken gelişim evrelerini iyi bilmeli ve onları tanıyarak işe başlamalıdır.

-Her çocuğun farklı bir şahsiyet olduğunu ve ferdî farkları bulunduğunu kabul etmelidir.

-Anne baba davranışlarında dengeli ve tutarlı olmalıdır.

-Ailede bir güven ortamı oluşmalı, fertler birbirine güven duymalıdır.

-Çocuk kendilerini taklit ettiğinden, anne babalar istenen davranışların normlarını geliştirmelidir.

-Karşı çıkmadan önce çocuğun isteklerine kulak verilmelidir.

-Tatlılıkla kararlı durmanın, öfke ve sertlikten, asık suratlılıkla directmekten daima iyi sonuçlar verdiği göz önünde bulundurulmalıdır (Doğan, 2005:162).

İKİNCİ BÖLÜM

2. GÜLTEN DAYIOĞLU'NUN ESERLERİNDE EBEVEYN ÇOCUK İLİŞKİSİNİN İLETİLER BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

2.1. İleti

Gülten Dayıoğlu'nun eserlerinde ebeveyn çocuk ilişkisinin iletiler bağlamında değerlendirilmesi bahsine geçmeden önce kısaca ileti ve ileti türleri üzerinde durmak gerekir. İleti: Yazı veya sözle verilen, gönderilen bilgi, mesaj olarak tanımlanabilir (TDK, 2005:954).

“Berke Vardar ve arkadaşları Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü'nde message karşılığında öncelikle bildiri, onun eşanlamlısı olarak da ileti terimlerini önermişler: İleti maddesinde "Bak. bildiri " deniliyor, Bildiri maddesinde de şöyle bir tanım yapıyor: "(...) Dilsel bildirişim eyleminde konuşucunun belli bir düzgülüye uygun olarak oluşturup dinleyiciye yönelttiği göstergesel bütün. (İleti de denir.)" ”⁹

Yazar iletisini okuyucuya aktarmada konuyu bir araç olarak kullanır. Asıl amaçsa duyurulmak istenen, verilmek istenen iletidir. İleti terimi yerine ana düşünce de denmektedir. İster ileti diyelim, ister ana düşünce, bu, yazarı yazmaya iten temel nedendir. Bu bağlamda ileti yazıyı yönlendiren temel öge olarak da düşünülebilir (Özdemir, 2002:71).

2.1.1. İletilerde Bulunması Gereken Özellikler

İletiyi “yazarın okurla paylaşmak istediği asıl düşünce” olarak tanımlayan Sever, iletinin öğretici metinlerle yazınsal metinlerde farklı anlamlar taşıdığını belirtirken iletiyi ana düşüncenin birebir karşılığı olarak görür (Sever, 2004:131). Öğretici metinlerde, yazarın savunduğu, vermek istediği düşünce biçimi olan ileti, edebiyat yapıtlarında “ ...sanatçının okurlarında yaratmak ya da oluşturmak istediği duygu ve düşünce ortaklığı akla gelmelidir” der (Sever, 2003:131).

Gençlik dönemi çocukluktan çıkıp yetişkinliğe geçiş dönemidir. Bu dönemde çocukluk ile yetişkinlik arasında kalan birey her iki yaş grubuna hitap eden eserlerle karşı karşıya kalabilir.

⁹ [\(27.01.2010\)](http://www.turkdilidergisi.com/134/MehmetYalcin.htm)

Çocuklara seslenen edebiyat ürünlerindeki iletilerde bulunması gereken özellikler:

1. İletiler çocuğun bilişsel, duyuşsal gelişim özelliklerine uygun olmalı, çocuğun söz konusu gelişim boyutlarına olumlu katkıda bulunmalıdır.
2. İletiler ile konu-tema arasında yakın bir ilişkinin olmasına dikkat edilmeli.
3. İletilerin aktarımında önemli bir araç olan konu, dil ve anlatım gibi özellikler, kendi içlerinde bir uyumu barındırmalıdır.
4. İletilerin aktarımında anlatılan metnin özelliği de dikkate alınarak, elden geldiğince zengin bir yola başvurulmalıdır. Yani sadece örtük iletiler şeklinde değil, yerine göre doğrudan, dolaylı ve soru şeklindeki iletileri de metnin içine yedirmiş olmalıdır.
5. İletiler tıpkı tema/ana fikir gibi bir bakıma eserin yazılma nedeni hâline gelebilmektedir (Demirel, 2009:83-84).

2.1.2. İletilerin Sınıflandırılması

İletilerin daha iyi incelenmesi, yazarın hangi tür iletiler üzerinde daha fazla durduğunu görebilmek için iletilerin sınıflandırılması gerekmektedir. İletileri, sunuluş biçimlerine ve amaçlarına göre iki ana grupta değerlendirmek mümkündür. Söz konusu iki grup Sever,2003; Akkaya,2008 ve Demirel,2009'da aşağıdaki alt başlıklar çerçevesinde sınıflandırılmıştır:

1. Aktarım Biçimlerine Göre İletiler

1. Doğrudan Aktarılan İletiler
2. Dolaylı Aktarılan İletiler
3. Örtük İletiler
4. Soru-cevap biçimindeki iletiler
5. Soru cümlesi biçimindeki iletiler

2. Amaçlarına Göre İletiler

1. Kişisel İletiler
2. Toplumsal İçerikli İletiler
3. Ahlaki İçerikli İletiler
4. Dinî İçerikli İletiler

5. Ekonomik İçerikli İletiler
6. Millî Nitelikli İletiler
7. Evrensel Nitelikli İletiler
8. Tabiat İçerikli İletiler
9. Askerlikle İlgili İletiler
10. Diğer İletiler

İleti, iletilerde bulunması gereken özellikler ve ileti türleri hakkında verilen bu bilgilerden sonra şimdi Gülten Dayıoğlu'nun eserlerindeki iletiler üzerinde durulabilir. Bu bağlamda Gülten Dayıoğlu'nun incelemeye tabi tutulan on eserindeki iletiler dört ana başlık altında değerlendirilecektir. Bunlar:

1. Anne Baba İlişkisi ile İlgili İletiler
2. Anne Çocuk İlişkisi ile İlgili İletiler
3. Baba Çocuk İlişkisi ile İlgili İletiler
4. Anne Baba Çocuk İlişkisi ile İlgili İletiler' dir.

2.2. Anne Baba İlişkisi ile İlgili İletiler

Gülten Dayıoğlu'nun eserlerinde ele alınan anne baba tipleri daha çok olumsuz örnek niteliğindedir. İncelemeye tabi tutulan eserlerde ön plana çıkan anne baba ya boşanmanın eşiğinden dönmüş, ya da çocukları için boşanmaktan vazgeçmiş, kişiler olarak karşımıza çıkarlar. Anne baba ilişkisinde dikkatleri çeken iletiler evlilik üzerinde yoğunlaşmıştır.

2.2.1. Evlilikte Güven

Evlilik eşler arasında yapılan bir ortaklık gibidir. Bu ortaklık karşılıklı sevgi, saygı ve güven ile sürdürülebilir. Eğer bahsi geçen kavramlar evlilikte tam olarak varsa yuva sağlam temeller üzerine kurulmuştur. Aksi halde eşler arasındaki sevgi, saygı ve güven hususlarında meydana gelebilecek bir sorun ileride bu yuvanın dağılmasına neden olacaktır. “ Ailede eşler birbirine güven duymalıdır” iletisi yazar tarafından Sekizinci Renk adlı kitapta ele alınmıştır.

Gazetede bir kadınla yemek yerken görüntülenen Akgün Bey eşine bunun bir iş yemeği olduğunu açıklamaktadır. Eşi ise bu açıklamayla ikna olmamıştır ki, eşinden ayrılmak istediğini ifade etmektedir:

Gazetecilerin ve televizyon yapımcılarının sergilediği görüntüler tümüyle yanlış yorumlanıyor. Fotoğraftaki kadın, iş ilişkisi olan şirketin müdürü. Onunla herkesin içinde bir restoranda buluştuk. Sadece öğle yemeği yiyip iş konuştuk. Bu kadar ilkel olma. Millet seni kışkırtıyor. Düşmanların, yuvanın yıkılmasından mutlu olacaklar. Onlara bu fırsatı verme.(SR:43)

2.2.2. Evlilik ve Ortaklık

Evlenmek, aile kurmak evlenen çiftin yanı sıra eşlerin ailelerini de yakından ilgilendirmektedir. Çünkü aile, her zaman sadece anne, baba ve çocuktan oluşmamaktadır. Bu anlamda çiftlerin evliliği anne ve babalarını da etkiler. Gelin/damat veya kayınbaba/kayınvalide ile yaşanan sorunlar ister istemez eşler arasında da gerginliğe neden olur.

“Eşler birbirlerini sevdikleri ve kabullendikleri gibi eşlerinin ailelerini de aynı ölçüde severek kabullenmelidir” iletisi Yada’nın Gizilgücü adlı eserde karşımıza çıkar. Eşinin ailesi ile görüşmeyi kabul etmeyen Ying aynı tavrı eşinden de beklemektedir. Çünkü evli bir adamın hâlâ ailesi ile görüşmesini zayıflık olarak nitelendirmektedir. Fakat eşi ailesini çok sevmekte, onlardan kopamamaktadır. Evde huzursuzluk çıkmasını istemeyen Apam ise ailesi ile gizli de olsa görüşmeye devam etmektedir:

Ying, ailesiyle tanışıp görüşmeyi kesinlikle istemiyordu. Bebek içinse, kararsızdı. Apam, onun yola gelmesini sabırla bekliyordu. Gündüzleri Gökbilimleri Merkezi’ne gidip, kendini çalışmaya vermese, aralarında büyük kavgalar çıkacaktı (YG:237).

Evliliğe karar vermek için eşlerin birbirlerini tanımaları gerekir. Aksi halde düşünmeden verilen evlilik kararı kötü sonuçlar doğuracaktır. Bir insanı tanımak için onunla uzun zaman vakit geçirmek bazen yeterli olmayabilir. Özellikle evlendikten sonra eşler aynı evi paylaştıkça birbirlerinin daha önce tanık olmadıkları özellikleri ile karşı karşıya kalabilirler. Bu durumda yaşanan sorunlar ne kadar büyükse evlilik de o ölçüde tehlikeye girmiş olacaktır.

“Eşler birbirlerini iyice tanımadan evlendiklerinde bazı sorunlar yaşayabilir, hayal kırıklığına uğrayabilirler ” ilertisini yazar Yada’nın Gizilgücü adlı eserinde şöyle dile getirmektedir:

Bu gerçekler Apam’ı adeta yıktı. Olup bitenler karşısında, ilk tepkisi kendini suçlamak oldu. Bunca yıldır birlikte olmalarına karşın, eşinin iç yüzünü tanıyamamış olmasını, kişisel eksikli olarak değerdendiriyordu (YG:245).

2.2.3. Gurbet ve Kadın

Maddi sıkıntılar tarihin her döneminde yaşanmış, bunun sonucunda insanlar çözüm yolunu, bulundukları yerden daha iyi şartlara sahip yerlere gitmekte bulmuşlardır. Bu kimi zaman tek başına, kimi zamansa tüm sevdiklerini yanına alarak yapılan bir göç olmuştur.

Gurbete tek başına gitmek, sevdiklerini geride bırakmak ise ayrılıkların en acı verenlerinden biridir. Özellikle de geride bırakılan, gözü yaşlı eş olunca gurbet zehirli bir oktan farksızdır. Bu nedenle gurbet, uzak diyarlara giderek evinden yurdundan ayrı kalmak demek değildir sadece. Gidenler bazen bedenlerini götürdükleri gibi yüreklerini de götürüler arkalarında.

Geride Kalanlar adlı kitapta eşini gurbete yollayan kadın, köylünün acıyan bakışlarına, alaycı sözlerine maruz kalmaktadır. Çünkü “kocasının gurbet ellerinde sarı saçlı karı” ya gönül verdiği dedikodusu yayılmıştır. Kadın için tek teselli ise eşinin bir gün yuvasına dönmesidir; bu teselliye kuvvetlendiren umut ise, eşinin nikâhlı karısı olmasıdır.“Gurbete giden eşin ardından gözyaşı dinmez, umut ise tek teselli olur” ilertisi yazar tarafından okuyucuya şu şekilde verilmektedir:

"Eh, başa gelen çekilir. Belki bir gün pişman olur da yurda yuvaya döner. Nikâhlı karısıyım. ilk göz ağrısıyım, üç çocuğunun anasıyım... " dedim. Bağrıma taş bastım (GK:14).

2.3. Anne Çocuk İlişkisi ile İlgili İletiler

Anne baba çocuk ilişkisinde en önemli halkayı anne ile çocuk arasındaki ilişki oluşturur. Çocuğu dokuz ay karnında taşıyan, canından çok seven, koruyan, gözetten anne, Gülten Dayıoğlu'nun eserlerinde sıkça ön plana çıkan bir unsurlardan biridir.

2.3.1. İş Kadını Anne

Aile içinde anne ve babanın çocuk yetiştirmede üstlendiği görevler farklıdır. Baba, evin geçimini sağlamakla görevli olup, annenin görevi ise evin diğer ihtiyaçlarını yerine getirmektir. Her şey bir yana, annenin birincil görevi çocuğunu büyütme, onun ihtiyaçlarına cevap vermektir.

Günümüz dünyasında evin geçiminde artık erkek kadar kadın da rol sahibi olmaya başlamıştır. Bu anneler nedenle zaten zor bir görev ev hanımlığının yanı sıra bir de iş kadını misyonunu üstlendikleri için çocuklarını, eşlerini veya evdeki sorumluluklarını ihmal edebilmektedirler.

Anne, hiçbir zaman önce anne olduğunu unutmamalıdır. Çünkü kariyer, iş gibi maddi değerler çocuktan üstün tutulduğunda çocuk, kendini değersiz hisseder. “Anne ne iş yapıyorsa yapsın neyle uğraşıyorsa uğraşsın birinci görevi anneliktir. Bu nedenle anne çocuğuna yeteri kadar zaman ayırmalıdır.” iletisine SR adlı romanda şöyle yer verilmiştir:

Evet sen dünya çapında ün yapmış, çok özel çok seçkin bir sanatçısın. Ama yine de annesin. Beni dünyaya getirdiğine göre anneliğin zorluklarına da katlanmayı göze aldın demektir. (SR:246)

Anne işinin verdiği yoğunlukla bazen çocuğunu ihmal edebilir. Bu durumda anne çocuğu ile yeterince ilgilenememekte, hatta işi ve kariyeri uğruna çocuğunu yok sayabilmektedir.

Ela benim tek çocuğum. Ona zaman ayırmak için elimden geleni yapıyorum. Ama annelik görevimi yeterince getirebildiğimi sanmıyorum. Bu da beni üzüyor. İstanbul’ da çalıştığım zaman, onunla daha yakından ilgilenebiliyorum. Ama yurtiçi ve yurtdışı turnelerine çıktığımda aramızda tedirgin edici bir kopukluk oluşuyor. (SR:14)

2.3.2. Annelerin Fedakârlığı

Anne çocuk bakımında zorlanmıyorsa veya çalışan bir anne değilse çocuğuna kendi bakmalı, eğer mecburen yapması gereken bir işi yoksa önceliği çocuğu ile geçireceği zamana ayırmalıdır.

Çocuk için en değerli anlar annesi ile geçirdiği anlardır. Bu nedenle anne, mecbur kalmadıkça çocuğunu tanımadığı insanlara teslim etmemelidir. Annesine en çok ihtiyaç duyduğu dönemlerde sıcacık anne kucağından mahrum kalan çocuk, sebepsiz korkularla tek başına kalabilir. Çocuk annenin yok olduğu zamanlarda gerçekten kendini yalnız hisseder ve olumsuz tutumlarla karşılaşırsa annesine olan sevgisini yitirir.

“Anne çocuğunu ancak mecbur kaldığı zamanlarda yalnız bırakmalı, böyle bir durum söz konusu olduğunda dahi çocuğunu güvenilir ellere emanet etmelidir.” İletisi Yeşil Kiraz adlı kitapta çocuğun annesinin yokluğunda hissettiklerinden yola çıkılarak verilmiştir. Söz konusu eserde annesinin hizmetçilere teslim edip gittiği çocuk, annesinden ayrı kaldığı zamanlarda onu özlemektedir. Annesi kumar oynamak için kızını yalnız bırakırken çocuğunu kime emanet ettiği önemsizdir:

Hizmetçiyle kalırdım. O zaman, hem korkardım hem de çok özlerdim annemi.

Bir de Satı vardı. Annem evdeyken bana çok iyi davranırdı. O kapıdan çıkar çıkmaz, başlardı itip kakmaya. Ağladığım zamanlar küfreder: “ Sus, köpekler gibi uluma! Çok ağlayan çocukların anası ölü, ” derdi. (YK:62-64)

Annesinin kızını küçükken bıraktığı hizmetçiler, kızının belleğinde kötü hatıraların kalmasına neden olmuştur. Annesinin kendisini kumara tercih ettiğini bilen çocuk, annesinin yaptığı bu davranışları kendi çocuklarına yapmayacağına söz vermiştir. “Annenin çocuğunun ihtiyaçlarına cevap vermemesi durumunda çocuk bundan olumsuz etkilenir” iletisine şöyle yer verilmiştir:

Büyüyünce tam on tane çocuk doğuracağım. Hiçbir gün de oyuna gitmeyeceğim. Hepsine kendim bakacağım. Canları hiç sıkılmayacak. Hiçbir şeyden korkmayacaklar.(YK:64)

2.3.3. Çıkarırsız Annelik

Anne, hiçbir zaman çıkar gözetmeden çocuğuna yaklaşır. Bu esasında annelik içgüdüsünden başka bir şey değildir. Dayıoğlu, “Evlilik çıkar amacı gütsen de evlat bu çıkara alet edilmemelidir” iletisini Yada’ nın Gizil Gücü adlı kitapta Ying karakteri ile okuyucuya vermiştir. Ying eşi Apam’ ın, kendi ülkesinde çalışmasını sağlamak amacı ile evlenmiş, bu evlilikten de bir kız çocuğu olmuştur. Ying aslında bir ajan olsa da dünyaya getirdiği bebeğini ihmal etmemektedir:

Ying de evdeki odaların birini, kendine çalışma ortamı olarak seçip, bilgisayar düzeni kurmuştu. Bu olanağı ona, Apam’ ın hatırı için, Prof. Dr. Robinson sağlamıştı. O da boş zamanlarında odasına kapanıp çalışıyordu. Bebek hep yanında oluyordu. Ona çok iyi bakıyordu. (YG:237)

2.3.4. Anne Sevgisi

Dünya üzerindeki en büyük sevgilerden biri de anne sevgisidir. Her türlü maddi değerın üstünde olan anne sevgisi çocuğun sağlıklı yetişmesi için hava kadar, su kadar öneme sahiptir. Bu bağlamda Sekizinci Renk adlı eserde “çocuğun anne sevgisine ihtiyacı vardır” iletisi sıkça işlenmektedir. Anne ve çocuk sürekli tartışmakta ve birbirlerinin fikirlerini önemsememektedir. Yaşanan bu tartışmalar ister istemez anne ile kızın arasını açar. Fakat çocuk annesinin sıcaklığına, ilgisine hep muhtaçtır ve öyle de olması gerekir:

Tiraje Hanım her ne kadar onu, içtenlikle bağrına basmadıysa da sarıldıkları sırada, Ela’ nın bedenine, ana sıcaklığı yayıldı.

“Sanırım annem beni hala seviyor ve gidişime üzüliyor,” diye geçirdi. (SR:213)

2.4. Baba Çocuk İlişkisi ile İlgili İletiler

Baba çocuğun büyümesinde, birey olarak topluma kazandırılmasında en az anne kadar sorumludur. Babanın temel görevi ailenin geçimini sağlamaktır. Ama bazı ailelerde baba sadece işi ile ilgilendiği için çocuklarla iletişim kurma görevini anne üstlenmektedir. Bu durum baba ile çocuk arasındaki ilişkiye ciddi anlamda zarar vermektedir. Çünkü çocuğun annesinin şefkatli kollarına ihtiyacı olduğu kadar babasının da güven veren, cesur yüreğine ihtiyacı vardır.

Gülten Dayıoğlu eserlerinde baba çocuk ilişkisine çok sık yer vermemiştir. İncelemeye tabi tutulan eserlerde karşımıza çıkan baba, daha çok anne çocuk arasında kalmış, çocuğunu annesine teslim edip ekmek parası için gurbete gitmiş bir rol ile donatılmıştır. Bu bağlamda Dayıoğlu'nun eserlerinde tespit ettiğimiz iletiler şunlardır:

2.4.1. Özel Günlerde Aile ile Beraber Olmanın Önemi

Aile fertlerinin özel günlerde beraber olması, o günü beraber geçirmesi önemlidir. Çünkü mutluluk veya hüznü aile ile bir arada olduğunda paylaşmak daha anlamlıdır.

Sünnet de erkek çocuk için bu özel günlerden biridir. Böyle bir günde babasının yanında olması, onu manevi olarak desteklemesi çocuk için çok önemlidir. “Baba çocuğunu özel günlerde yalnız bırakmamalıdır” ileti Geride Kalanlar adlı kitapta şu şekilde karşımıza çıkmaktadır:

Elbette, 'Düğünü kurun, çocukların kesileceği günü bildirin.' (GK:17)

Baba gurbette de olsa çocuklarının yanında olmak istemektedir. Bu nedenle sünnetin hangi gün olduğunu kendisine haber verilmesini istemiştir. Çocuklar da bu konu hakkında babaları gibi düşünmektedirler. Sünnet merasimine babasız başlamak istememeleri buna en güzel örnektir:

Babam gelmeden kestirmem çükümü! diyerek kendini yere attı. (GK:19)

2.4.2. Babalık Sorumluluğu

Baba erkek çocuk için her zaman bir modeldir. Özellikle çocuğun biraz büyüyüp, baba ile paylaşımlarının yoğun olduğu dönemlerde, baba çocuk için bir arkadaşan farksızdır. Baba, bu dönemlerde çocuğun her sorunu ile yakından ilgilenmeli, onun sadece maddi ihtiyaçlarına cevap vermemelidir. Bunun nedeni çocuğun paradan çok babasıyla konuşmaya, dertleşmeye ihtiyacı olmasıdır.

Babanın çocuğun her istediğini alması onu iyi bir baba yapmaz. Aksine çocuğun ilerideki beklentilerinin karşılanmaması durumunda hayal kırıklıklarına neden olabilir. Bu nedenle baba çocuğunun her isteğini yerine getirmekten çok, onun hayati önem

taşıyan bazı ihtiyaçlarına cevap verebilmelidir. Baba koruyucu, cesaretlendirici olmalı, çocuğun hayat yolunda güvenilir adımlarla yürütmesine yardımcı olmalıdır.

Geri Dönerler adlı kitaptaki baba karakteri çocuğunun birçok ihtiyacını karşılarken, onun asıl ihtiyacı olan sevgi, şefkat ve hoşgörü gibi konulardaki ihtiyaçlarını ise karşılamaktan uzak bir kişilik olarak karşımıza çıkar:

Bana iyi baktı. Her istediğimi alırdı. Parasını hiç sakınmazdı. Ama gerçek bir baba gibi sahip çıkamadı...Bazı geceler yatağıma çekilince, bu işler neden böyle oldu, diye düşünüyorum. İşte o zaman anlıyorum ki, babamla gerektiği gibi baba oğul ilişkisi kuramadık. O, ablalarım ve anneme yaptığı gibi zorla, kabalıkla otorite kurmak istedi üstümde. (GD:28)

Çocuğun temel ihtiyaçlarından biri de huzurlu bir aileye sahip olmaktır. Geriye Dönerler adlı eserde, çocuk içindeki huzurlu aile özlemini açıkça itiraf etmektedir. Aile içindeki huzursuzluğun nedenini sadece kendisinde aramayan çocuk, içinde bulunduğu durumdan dolayı hem kendisini hem de ailesini suçlamaktadır. Çocuk kişiliğinin biçimlendiği bu dönemde kendisine model aradığını fakat ailesinden de yeterince ilgi göremeyince de işine gelen kişileri model olarak aldığını ifade etmektedir:

Ailesiyle uyum içinde olan Türk arkadaşları gördükçe imreniyorum. Ama sanırım bizim olayda tek suçlu ben değilim. Kişiliğim biçimlenmeye başladığında, kendime bir model aradım. Evde benimle ilgilenen olmadığı için aklıma yatan, kolayıma gelen kimseleri model edindim. (GD:29)

Ebeveynin çocuk yetiştirirken yaptığı en büyük yanlışlardan biri de çocuğun her türlü isteğini yerine getirerek onun mükemmel olmasını beklemektir. Yukarıda bahsi geçen alıntıda da baba çocuğuna her istediğini alarak onu mutlu ettiğini düşünmektedir. Baba çocukla ilgilenmek yerine bu yolu seçtiği için çocukla iletişim sorunları yaşamıştır. Babanın konuşmak yerine uyguladığı kaba, otoriter tavır çocuğun babadan uzaklaşmasına, model olarak yanlış kişileri seçmesine neden olmuştur.

2.5. Ebeveyn Çocuk İlişkisi ile İlgili İletiler

Anne babalar çocuklarını yetiştirirken öncelikle onların gelişim aşamalarını, bilmeli ve içinde bulundukları gelişim döneminin özelliklerini bilerek hareket etmelidir. Bütün bunları yapabilmeleri için de ne tür görev ve sorumluluklar içinde olduklarını bilmelidirler.

2.5.1. Ebeveyn Çocuk İlişkisinde Güven

Çocuğun doğumundan itibaren bir takım temel ihtiyaçları vardır: sevgi, güven, hoşgörü, beslenme, barınma, sağlık ve eğitim gibi. Bunları kendi içinde bir öncelik sıralamasına tabi tutmak ne kadar gereksiz olsa da, yine sevgi ve güvenin diğerlerine göre daha çok ön plana çıktığını görmek mümkündür. Bunlar çocuğun ruhsal gelişiminin olmazsa olmazlarıdır. Çocuk güven duygusunu ilk olarak ailesinde yaşar. Ebeveynin çocuğa gösterdiği ilgi ve şefkat çocuğun ailesine ve çevresine güvenmesinde oldukça etkilidir. “Güven verici, aile tutumunda çocuklara karşı hoşgörü ve destekleme vardır. Anne baba çocuğunu olduğu gibi kabul edip destekler. Çocuklarına karşı sevgi doludurlar. Anne baba birbirlerine ve çocuğa olan duygularında açık davranır. Aile içinde güven ve şeffaflık vardır. Anne babalar çocuklarına karşı hoşgörülüdürler, onları desteklerler, çocuklarıyla ilgili kararlar alırken seçenekler sunarlar, çocuğun seçtiği davranıştan ders almasına izin verirler.”¹⁰

Yeşil Kiraz adlı eserde çocuk ebeveyne, ebeveyn ise çocuğa güven duymalıdır iletisine ilişkin olumlu ve olumsuz örneklerle karşılaşırız. Bunların birinde Dilek annesine güven duymamaktadır. Çünkü anne çoğu kez verdiği sözleri yerine getirmemiştir. O yaştaki çocuk için “güven” verilen sözlerin yerine getirilmesi demektir. Annesinin dediklerini yapmaması, babasının ise yapması Dilek’in babasına güvenmesini sağlamıştır:

Dilek, cumartesiye ipe çekmeye başladı. Babası onu hiç aldatmamıştı. Annesi arada bir, başı dara gelince söz verir, sonra bir bahaneyle cayardı. Dilek ona pek güvenmezdi. Ama, babası sözünde dururdu. (YK:69)

¹⁰ <http://okulweb.meb.gov.tr/35/02/959733/dokuman%20arsivi/annebabaocukiletiimi.pdf> (13.01.2010)

Aynı romanda Kiraz, eğitimi için yurt dışına gitmiş, döndükten sonra ise yalnız yaşamaya karar vermiştir. Fakat annesi ona inanmamış, kızına ahlaki olmayan birçok davranışı layık görmüştür. Anneye göre kızının bu şekilde yaşam sürmesinin nedeni kabul görülmeyecek bir ilişki yaşamasıdır. Anne yurt dışında tek başına kalmış, eğitilmiş bir genç kızın tercihinin saygı duymamış, ona inanmamıştır:

İstanbul’da tek başına yaşıyorsun. Genç bir kızın böyle kendi başına hayat sürmesi, herkesin aklına kötü şeyler getiriyor. Doğrusu, ben de beğenmiyorum gidişatını. Belki de diyorum kendi kendime, bağlandığın evli bir adam var. Sana nikâh yapamıyor. Filmlerde olduğu gibi, öylesine yaşıyorsunuz. Tertemiz kız adın, kadına çıktı bile herhalde. Bu durumda ar, namus, günah, sevap hak getire tabii... Ana yüreği değil mi, nice kızsam yine de acıyorum sana. Yazık gençliğine. (YK2:127)

MO’ nun Gizemi 2 adlı romanda Burç tüm dünyayı etkileyecek buluşlar yapmak için anne babasından uzak kalmayı tercih etmiştir. Bu kararı alırken ailesi ile detaylı görüşemeyen Burç bu kararından dolayı tedirginlik duymaktadır. Fakat annesi oğulları ne yaparsa yapsın, ona sonsuz güven duyduklarını ifade etmiştir. Bunun sonucu olarak da Burç vicdani olarak rahatlamıştır:

Demek ki her zaman olduğu gibi yine bana inandılar. Güvendiler. Babam da bu güvenin verdiği iç rahatlığıyla yeniden işine döndü. (MG2:242)

Anne babaların çocuklarının ne yaptığını bilmek istemesi ebeveyn için koruyucu bir tutumken, çocuk için bu durum ebeveynin ona karşı olan güvensizliğine işaretler. Sekizinci Renk adlı kitapta da çocuğunu kampa gönderen anne, kızını sürekli kontrol altında tutarak kendi içini rahatlatmaktadır. Fakat bu durumdan kızı hiç hoşlanmamaktadır:

Anne, kamp yöneticilerine de ikide bir telefon açıp benimle ilgili sorular soruyormuşsun. Bu bana utanç veriyor. Bana güvenmiyorsan, buraya ne diye gönderdin? Çocuk gibi kollanıp gözetilmekten nefret ediyorum. “ (SR:161)

2.5.2. Ergenlik Sorunları

Ergenlik dönemi, biyolojik, psikolojik, zihinsel ve sosyal açıdan bir gelişme ve olgunlaşmanın yer aldığı çocukluktan erişkinliğe geçiş dönemidir. Bu dönem hızlı ve sürekli bir gelişme evresi olarak da tanımlanabilir. Ergenlik döneminde çocuklarda meydana gelen hızlı değişim aileleri tarafından kolay alılabilecek bir durum değildir. Bu nedenle ebeveyn çocuk arasında birçok problem yaşanabilir. “Ergenlerdeki problem ve çatışmalar birbirinden çok farklı nedenlere bağlı olarak ortaya çıkmakla beraber, bunları ergenlik sırasında gençte meydana gelen bedensel, cinsel, duygusal, sosyal ve kişisel gelişmelerin gençte yarattığı farklılaşmaya bağlı olarak açıklamak mümkündür”. (Yavuzer, 2001’den akt. Kulaksızoğlu,2004:109).

Gülten Dayıoğlu, Yeşil Kiraz ve Sekizinci Renk adlı kitaplarında ergenlerin yaşadıkları bahsi geçen sıkıntılarla ilgili iletilere sıkça yer vermiştir. Karakterler daha çok bu dönemi aileleri ile çatışarak geçirdikleri için yazar olumsuz örneklerden yola çıkmıştır.

2.5.2.1. Ergenliğin Özgür Ruhu

Özgürlük, ergen ve ergenliğin tanımları yapılırken sıkça atıfta bulunulan bir kavramdır. Çünkü çocuk yetişkinlik evresine geçerken birey olmanın yani özgürleşmenin hazzını yaşamak ister. Kendi kararları doğrultusunda, kendi gerçekleriyle hayata bakar. Bu dönemde çocuğun özgürlüğü ne çok kısıtlanmalı ne de sınırsız olmalıdır. Ebeveyn eğer ergene, sınırsız bir özgürlük tanırsa ergen yanlış yollara sapar. Kısıtlandığı zaman ise kişiliğini geliştiremez, birileri onu yönlendirmeden hareket edemez hale gelir. Bu nedenle “Ergenlik döneminde gencin gelişiminin sağlıklı olabilmesi için ailenin yapması gereken önce; gence güven duyması, sonra onun davranışlarını gözlemlemesi ve sınamasıdır. Eğer özgürlüğünü sorumsuzca kullanıyorsa, ona güvendiğini gösterdiğimiz için avantaj bizdedir; onunla daha rahat konuşabilir ve soru sorarak yaptıklarını kendine çözümletebiliriz.” (Kaya,2005:48) Ergenlik döneminde gencin özgür kalmak istemesi ve ailesi ile sürekli çatışma halinde olması Yeşil Kiraz adlı kitapta sıkça ele alınan bir konudur.

Yeşil Kiraz adlı eserde “Ebeveyn çocuğu gerektiği kadar özgür bırakmalı, onunla ilgilenmeyi ihmal etmemelidir” iletileri yazar tarafından şu şekilde dile getirilmiştir:

Annesi, Müge'yi fazla sıkmaktan yana değildi. “Bizim denetimimiz altında, hayatın iyi ve kötü yanlarını tanısin.” diyerek, kızını olabildiğince, özgür bırakıyordu. Ama, Müge'yi denetlediği filan da yoktu. Aslında, yaşamının hiçbir döneminde, kızına ayıracak zaman bulamamıştı. Kolayına gittiği için onu başıboş bırakıyordu. Aile ya da çevreden gelen eleştirileri yanıtlamak zorunda kalınca, “ Kızım ezilmesin. Yaşamı tanısin. Kişiliğini kendi deneyimleriyle oluşturup yarınlara hazır olsun. ” gibi kendi özgü görüşlerle savunuyordu ilgisizliğini.(YK:139)

Yukarıdaki alıntıda da görüleceği üzere, anne yanlış bir tutum sergileyerek özgürlük kavramı ile ilgisizliği birbirine karıştırmıştır. Çocuk elbette ki hayatı tecrübe yoluyla tanıdığında daha sağlam yaşantılar elde edecektir. Fakat bu yaşantıları edinirken ebeveyn onu sıkboğaz etmeden, gölge gibi takip etmelidir. Zaman ayırmayarak, özgür bıraktım demek boş vermişliğin göstergesidir.

Ebeveyn ile arasında maddiyattan başka bağları olmayan çocuk anne babasını yok saymayı olması gereken bir davranış olarak benimseyecektir. Ailesini yok sayan çocuk kendi kurallarının geçtiği saltanatın padişahı olacaktır:

Ne biçim ailen var anlamıyorum. Ben olsam bu kadarını çekemem. Sen pısrık davranıyorsun annene karşı. Diş göster kızım. Haklar verilmez, alınır.(YK:157)

Ebeveyn çocuğun her döneminde olduğu gibi ergenlik döneminde de onu korumak, ona doğru yolu göstermek ister. Sekizinci Renk adlı eserde “çocuğun özgüveninin oluşması için ebeveyn onu yönetmektense, ona rehberlik etmelidir” iletisi şu şekilde karşımıza çıkar:

Onun iyi yönlendirilmesi gerektiğine yürekten inandığım için böylesine dertli ve tedirginim. Kısacası, bu yönlendirmeyi yapamamanın rahatsızlığını yaşıyorum. Aslında zor bir çocuk başına buyruk yaşamak istiyor. Parmak kadar çocuk, benim tarafımdan yönetilmek istemiyor. Son günlerde bunu yüzüme apaçık söylüyor. Kendisine baskı yaptığımı iddia ediyor. Bu baskıdan bunaldığını belirtiyor.(SR:15)

2.5.2.2. Ergenlik Değişim Dünyası

Ergenlik dönemi çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemidir. Bu dönemde ergenin en fazla ihtiyacı ebeveyn tarafından anlaşılmaya ihtiyaç duyar. Çünkü ergen adını koyamadığı farklı duygularla yüz yüze kalacak ve gerekli yönlendirme yapılmadığında ise boşluğa düşecektir.

Aile ergenlik döneminde ergende birçok değişikliğin olduğunu gözlemleyecektir. “ Bu dönemde gencin, kendi bedenindeki fiziksel, fizyolojik, cinsel ve duygusal değişiklikleri anlaması, büyüme ve gelişmenin doğurduğu yeni durumlara uyum sağlaması gereklidir” işte bu noktada gencin uyum sağlamasında birinci görev ebeveyne düşer.

Ergenliğin beraberinde getirdiği önemli sorunlardan biri, yukarıda da belirtildiği gibi fiziksel değişimlerdir. Bu değişim kız ve erkek çocuklarında farklı şekilde kendisini gösterir. Özellikle kız çocuklarının ergenlik döneminde yaşayacağı bedensel değişimlerde annenin çocuğa bilgi vermesi, onun bu dönemi sıkıntısız geçirmesine yardımcı olur. Aile ergene yardımcı olurken onun duygularını anlaması önemlidir. Aile ergene sert davranmadan, onu yargılamadan ona bilgi verilmelidir.

Yeşil Kiraz adlı eserde ergenlik dönemine giren çocuğa karşı ailenin daha duyarlı olması vurgulanıyor. Bu dönemde ergenin bedeninde meydana gelebilecek değişimlerin doğal olduğuna, bu yaştaki her genç kızın aynı durumları yaşadığına dair bilgi verilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır:

Elbette sızlayacak göğüslerin. Memelerin çıkıyor besbelli. Benim de öyle oldu geçmişte. Ama, kalkıp da anama, benim meme yerlerim sızlıyor demedim. Ayıptır öyle şeyler. Bir daha duymayayım. (YK:100)

Yukarıdaki alıntıda anne kızını ergenlik döneminde yaşadığı sorunlardan dolayı anlamaya çalışmadan onu yargılamaya çalışmaktadır. Anne kızının bedeninde olan değişiklikleri neredeyse ahlaksızca bir durummuş gibi karşılamaktadır. Oysa kızı, yeni oluşan bu duruma çok yabancısıdır. Annesinin ona kocaman bir kadınmış gibi davranması, anne kız arasındaki ilişkiyi ister istemez derinden etkilemektedir.

Yeşil Kiraz adlı romanda çocuğa cinsel eğitim verilirken çocuğun dikkat etmesi gereken konular onun yaş seviyesine uygun bir üslupla anlatılmalıdır iletisine şu şekilde yer verilmiştir:

Üstün kirlendi. Genç kız oldun. Çocukluk bitti gayri. Gelinlik çağına girdin. Kendini iyi kolla. Erkeklerden uzak dur. Allah etmeden, bir erkekle birlikte olursan, çocuğun olur. Amaaan, ben de sapıttım. Uyku sersemi ne dediğimi bilmiyorum. Kız kısmı evlenmeden erkekle birlikte olur mu desene! Demek istediğim yani, Allah gözetsin. Irz düşmanının biri... şey etmeye kalkışır bakarsın. Hem kızlığın gider, hem de bebeğe kalırsın. (YK:119)

Yukarıdaki satırlarda anne, kızının ergenlik döneminde yaşadığı bu fiziksel değişimi onunla aynı pencereden bakarak değerlendirmemiştir. Çocuk daha ne olup bittiğini anlamadan annesi ona öğütler sıralamaya başlamıştır. Anne, bu durumun normal olduğunu ifade edip, onun artık büyüüp bir genç kız olduğunu söyleyeceğine, kızını namusunu koruması yönünde uyarmıştır. Kızının bedeninde, psikolojisinde meydana gelen değişimden çok, namusuna leke sürüldüğünde yaşayacakları anne için daha önemlidir.

2.5.2.3. Ergenlik ve Beğenilme Duygusu

Ergenlik, çocukluktan çıkıp genç kızlığa/delikanlılığa geçiş dönemini ifade eder. Bu dönemde ergen ayna karşısında saatler geçirir, dünyanın kendi etrafında döndüğünü düşünür. Beğenilme duygusu ergenlikle birlikte ortaya çıkar ve ergen beğenilmek için kendinde değişiklikler yapar. Ebeveyn bu değişiklikleri doğal karşılayarak çocuklarına karşı anlayışlı olmalıdır. Yeşil Kiraz adlı romanda Kiraz akranları gibi kendisinde değişiklikler yaparak, karşı cinsin beğenisini kazanmak ister, fakat önünde annesi büyük bir engel teşkil etmektedir. Kiraz yaptığı değişiklikleri sadece beğenilmek için yapmamıştır. Aslında onda bunu yapmaya iten merak duygusudur. Evinde kendisine bakmak için aynası bile olmayan Kiraz hep bir şeyleri keşif çabasındadır. Bu keşfin başlangıç noktası ise kendisi olmuştur. Fakat anne kızının bu masumane duygularını anlamaz. Annesine göre Kiraz tüm bu değişiklikleri bir erkekle beraber olmak uğruna yapmıştır:

Kaşlarını yolmaya utanmıyor musun? Karı gibi olmuşsun. Kendini beğendirmek, peşine erkek takmak için yaptın değil mi? Ciğerinden yanasıca, sürüm sürüm sürünesice! Bugün, kaşlar yoluncak. Yarın dudaklar boyanacak. Sonra sürtükler gibi sokaklara döküleceksin öyle mi? (YK:194)

Kiraz'ın beğenilmek, güzel olduğunu hissetmek için, biraz da özentiden dolayı, kaşlarında yaptığı değişiklik, annesinin onu en ağır sözlerle aşağılamasına neden olur. Annesi kaşlarını almasını bir başlangıç olarak görmektedir. Çünkü Kiraz'ın yaptığı şeyleri ahlaksız kadınlar yapmaktadır. Kiraz'daki bu değişiklik de ahlaksızlığa gidecek yolun başlangıcıdır:

“ Kaşımdan üç tel yoldum diye, hemen kötü yola mı düşeceğim? Deli misin sen? Herkes kaşını alıyor. Okulda ki kızların çoğu, yapıyor bunu. Senin elinde tutsak mıyım ben? Kendim yapmadın mı gençliğinde? (YK:191)

2.5.3. Batıl İnançlar, Gelenek-Görenekler ve Çocuk

Ebeveyn çocuk yetiştirirken ailesinin kendisine uyguladığı kuralları çocuklarına da uygulamak ister. Söz konusu kurallar, çoğunlukla geleneksel hayat anlayışının zaman içinde oluşturduğu katı yapının ürünü olarak kendisini gösterir. Ebeveyn daha önce kendisine dayatılan kuralları sorgulamadan çocuğuna uygular. Zaman ve mekânın değişmesi çeşitli inanç-gelenek ve göreneklerin uygulanabilirliğini güçleştirebilmektedir. Özellikle ergenlik dönemi, söz konusu yapıya ergenin sürekli her şeye karşı çıktığı, hatta isyan ettiği bir süreç olarak kabul edilir. Bu nedenle ebeveyn çocuğa sergilediği davranışlarda zamanın şartlarını göz önünde bulundurmalı, çocuğu o çağın şartlarına göre yetiştirmelidir iletisine yazar hem çağdaş ailelerden hem de kırsal kesimde yaşayan geleneksel hayat tarzını benimseyen ailelerden örnekler vermiştir:

Sekizinci Renk adlı kitapta Tiraje Hanım ünlü bir tiyatro oyuncusu, modern bir bayandır. Fakat kızına ailesinin kendisine uyguladığı kuralları uygulamaktadır. Tiraje Hanım'ın kızına karşı tavrını aileye danışmanlık yapan Ülev şöyle değerlendirmektedir:

Üstelik bunca başarı ve şöhrete karşın, çok tutucu bir hanım. Kızını, günümüz koşullarına göre değil de kendi çocukluğundaki görüşlere göre eğitme eğiliminde. (S R:31)

Otoriter aile yapısında ebeveyn daha çok çocuğu “yapma, sus, konuşma, ayıp” gibi emir bildiren kelimelerle yetiştirmektedir. Bu anlayışta çocuk davranışı ailesinden ya da çevresinden çekindiği için yapmamaktadır. Oysa çocuk davranışı yapmama nedenini bilmelidir. Aksi halde sorduğu soruların cevabını merak eden çocuk ikna olmaz ve hırçınlaşarak ailesi ile sorunlar yaşar. Yeşil Kiraz adlı kitapta anne Tiraje Hanım, çocukluğunda kendisinin de nedenini bilmediği kurallarla/gelenek-göreneklerle donatılmıştır. Aynı eğitimi kızına da vermeye çalışmaktadır. Fakat kızı kendisinden farklıdır. O her söyleneni mantık süzgecinden geçirerek hareket etmektedir. Kızı, annesinin bu süreci nasıl geçirdiğini merak etmektedir. Annesine göre bu sorgulamalar saygı sınırlarını aşma ile aynı anlamdadır. Çünkü akıllı çocuk, annesinin dediklerini sorgulamadan yapan çocuktur:

Ela'nın ikide bir kendi çocukluğuyla ilgili sorular sorması, Tiraje Hanımı deli ediyordu. Çünkü o gerçekten uyumlu bir çocuktur. Annesinin babasının sözünden çıkmamaya özen gösterirdi. Kendisine büyükleri tarafından ayıp, günah, yasak, çirkin, bayağı olarak tanıtılan her şeyi soru sormadan kabullenmişti. Oysa Ela, başta gelenek görenekler olmak üzere, pek çok konuyu sorguluyordu. Hatta aklına yatmayan kimi din kurallarının bile, neden niçinini araştırıp soruşturduğu oluyordu. (SR: 49)

“ Böyle davranmak niçin ayıp?”

“ Bunu yapmak neden günah? ”

“ Bu işi şöyle yapsam n'olur sanki? ”

Sen çocukken öyle mi yapardın?” en çok da bu soru tepesini attırıyordu. (SR: 49)

Çocukların ebeveynlerinin söylediği her şeyi kabullenerek yapması onların uslu bir çocuk olduğunu göstermez. Böyle davranan çocuklar daha çok ailesine koşulsuz itaat eden çocuklardır. Çocuk tabiatı gereği merak dürtüleri ile donatılmıştır. Eğer sorgulamıyorsa kişiliği pasif olacak ve bir robottan farkı kalmayacaktır.

“Ebeveynin çocuğunu gelenek göreneklere bağlı kalarak yetiştirmesi yanlıştır” iletisi daha önceden bahsi geçen Tiraje Hanım karakterinden farklı olarak bu kez kırsal kökenli bir ailenin yaşam tarzında ele alınmıştır. Kırsal kesimde gelenek göreneklere uygun yetişen anne kızını da aynı şartlar altında yetiştirmek istemektedir. Bu amaç altında yediği şeylerden, yaptığı hareketlere kadar her davranışına dikkat etmesi gereken kız çocuğu, maalesef çoğu yanlış olan davranışlarla donatılarak büyür. Bu süreç içinde batıl inançlar, gelenekler ve sebebi bilinmeyen öğütler küçük kız çocuğunun benliğinde yer edecektir. Yeşil Kiraz adlı kitapta bu duruma ilişkin çok sayıda örnek bulunmaktadır:

Meryem Kadın söylenirken, Kiraz, anasını anımsadı. Habibe Kadın, kızını her fırsatta gagalar durur:

“ Kız kısmı ocaktaki aşın üstünden yemez. ”

“ Kız kısmı fındık fıstık, şeker lokum yemez. Bunlara alışır, dara düştüğü gün, Allah etmesin kötü yola vurur kendini. ”

“ Kız kısmı yüksek sesle gülmez. Erkek arıyor sanırlar. Kız kısmı büyüklerin yanında bağdaş kurup oturmaz. Bu da çok ayıptır. ”

“ Kız kısmı yüksek yerlerden atlamaz, limon yemez, bunları yaparsa, kızlığı akar gider de Allah etmesin, gerdekte yüzü kara çıkar eloğluna. ” (YK:57-58)

2.5.3.1. Evlilik Kararında Ebeveyn Çevre ve Geleneklerin Etkisi

Anne baba hiçbir zaman için çocuklarının büyüüp evlenecek yaşa geldiğini kabullenmek istemez. Onlar için çocuk hep korunmaya muhtaçtır. Bu nedenle evlilik, anne baba için çocuklarının mutlu olacağı insanla beraber olması değil, bir kuş kadar savunmasız olan çocuklarının baba evinden uçup gitmesidir. Sekizinci Renk adlı eserde de anne baba kızları Ela için aynı kaygıları taşımaktadır. Bu nedenle aile, olası durumlara kendilerini hazırlamaktadır.

“Ebeveyn çocuklarının bir gün büyüyerek evleneceklerini kabullenmeli, evlilik kararında çocuklarını destekleyerek onlara güven duymalıdır” iletisi şu şekilde karşımıza çıkmaktadır:

Kara kara düşünmeye gerek kalmadı. Bunlar olağan şeyler. Bir gün, sevdiği genci getirip biz evlenmek istiyoruz da diyecek. O günlere hazır olmalıyız. (SR:120)

Bunları biliyorum Akgün. Ancak, onun kanatlarının gücüne güvenemiyorum henüz. Ya uçayım derken, tepetaklak yere çakılırsa! Ela'ya bir şey olursa, yaşamım söner. Onsuz ne yaparım! (SR:143)

Evlilik hem evlenecek kız/erkek çocuk hem de ebeveyn için önemli bir karardır. Anne baba çocuğunun yanlış bir evlilik yaparak üzülmelerini istemez. Bu nedenle çocuğunun eş seçiminde ve evliliğinde söz sahibi olmayı ister. Bu anne babanın en doğal hakkıdır. Çünkü anne baba gençlerin göremediklerini görerek onlara yol gösterici olurlar. Fakat ebeveyn çocuğuna söz hakkı tanımadan onu uygun gördüğü kişi ile evlendirmeye kalkarsa, çocuğun mutlu bir evlilik yapması söz konusu olamaz.

“Aileler çocukları evlenirken onlara rehberlik yapmalı, çocukları istemedikleri sürece evliliğe mecbur etmemelidir” iletisini yazar şöyle ele almıştır:

Gözü kör olasıca, önünü eşşek tepesice kız! Sen kendini ne sanıyorsun? Recep'e varmayıp da beylere, paşalara mı varacaksın? Burma bıyıklı ergenler, kapımızın önüne döküle kaldılar sanki! Her biri, ille de gök gözlü Gülal'ı alacağım! Diye böğürüp duruyor. Şimdiki zamanda koca nerde be? Bulmuş da bunuyor, Recep'i istemem diye kasım kasım kasılıyorsun. Oğlanın nesi eksik ha? (GD:69)

Evlilik kararında ebeveyn çocuğun evliliğe gerçekten hazır olup olmadığına emin olmalıdır. Evlenmesi için baskı yapılan genç, bu baskıdan dolayı kendine bir kurtuluş yolu arayacaktır. Bu bağlamda evlilik için doğru zaman beklenmeli, aile çocuğuna evlenmesi yönünde baskı yapmamalıdır iletisi yazar tarafından aşağıdaki satırlarda şöyle dile getirilmiştir:

Bıktım bu evlenme lafından. İliklerime dek usandım. Sizden koca isteyen oldu mu? Gelin olmak istemiyorum. Bunu kaç kez dedim. Ah, deli kafam! Bu işlerin buralara geleceğini biliyordum. (GD:69)

Geriye Dönenler adlı kitapta Almanya'dan dönen bir ailenin kızlarını evlendirmesinden bahsedilmektedir. Genç kız Almanya'dan ailesi ile birlikte

memleketine geri dönmüştür. Memleketinde evlendirilmek istenen kız bu baskıdan bunalmış, ülkesine döndüğü için pişman olmuştur. Çünkü bu karara hazır olmayan kız için evlilik, esaretten başka bir şey değildir:

Benim deli kızlar, 'Biz o adamlara varmayız,' diye kendilerini yere çaldılar. Ama anasıyla birlikte üstlerine yürüdük. Evde kaldıklarını yüzlerine haykırdık. Sindiler. Koca evine ölü evine gider gibi ağlaya ağlaya gittiler. Ama şimdilerde sesleri soluklan çıkmıyor. Doğrusu ya, küçük kızdan korkuyordum. Nikah gününe dek, her Allahın günü ağladı, tepindi, anasıyla yart yart kavga etti. Ama yine de nikâhta yüzümü kara çıkarmadı. (GD:16)

Sekizinci Renk adlı kitapta aile kızının istediği kişi ile evlenmesine karşı çıkmıştır. Bu durumda ise evlenmek isteyen gence durumu kabullenmekten başka çare kalmamıştır. “Evlilik kararında ebeveynin görüşü etkilidir” iletisine şu şekilde yer verilmiştir:

“O şerefşiz adamın oğluna kızımı vererek, ailemin adına kara sürdürmem, dedi de bir başka laf etmedi.”

“ Peki zavallı annem ne diyordu bu olup bitenlere?”

“ Ne diyecek? O, babasının sözünden çıkamazdı. Ailede öyle terbiye görmüştü.”
(SR:156)

Kız çocuğunun evliliği hakkında kız çocuğuna fikrini sormak bazı aileler için önemsizdir. Kız çocuğu ailesinin istediği doğrultuda biri ile evlenmeli, son söz ailenin olmalıdır. Çünkü gelenek görenekler çoğu konuda kız çocuğuna söz hakkı tanımamaktadır. “Evlilik kararında kız çocuğu söz sahibi olmalıdır” iletisine yazar şu şekilde yer vermiştir:

Deli herifin zoruna bak. Kız kısmına böyle şey sorulur mu hiç. O kim oluyor, 'he, yok,' diyecek. Emme dediğin yerini bulsun. Geleneği göreneği çiğneyip soram bi kez. Kız Güüüüül, adı batası, Gel hele yanıma! (GK:114)

Mo'nun Gizemi adlı kitapta Ece, annesine babası ile evlilik sürecine nasıl geldiklerini sormaktadır. Ece, annesi ile babasının birbirlerini severek evlendikleri sanmaktadır. Fakat annesi durumun bu şekilde gelişmediğini ifade ettiğinde Ece çok şaşırılmıştır. Ece'nin annesine “görücü usulü” nden bahsederkenki tavrı bu geleneğe uzak bir anlayışa sahip olduğunu göstermektedir:

Yoksa senle babam, birbirinize âşık olmadan mı evlendiniz? Hani şu görücü yöntemi. ..

Evet, görücü usulüyle evlendik. Babanı bilmem ama ben aşkı tatmadım. Nasıl bir şey olduğunu bilmiyorum.

Evet, aileyi, babanın eğitim durumunu, ahlakını filan pek övmüş olacak ki, babam hemen, amcamın bu işe aracı olmasını istemiş. (MG:227-228)

2.5.3.2. Erkek Çocuğa Verilen Değer

Erkek çocuk birçok kültürde olduğu gibi Türk aile kültüründe de çok önemli bir yere sahiptir. Örneğin Dede Korkut Hikâyelerinde erkek çocuk sahibi olmanın toplum içinde önemli bir statü sağladığına atıfta bulunulmuştur. Bugün Anadolu'nun birçok yerinde bu inanç hâlâ devam etmektedir.

“Bazı babalar için ilk çocuklarının erkek olması büyük önem arz eder. Genellikle bunun nedeni erkek çocuğun bir emeklilik sigortası olarak görülmesidir. Ayrıca aile isminin sürdürülmesi de değer ifade edebilir.” (Ailede Çocuk Eğitimi, 2004:24).

Yazar Gülten Dayıoğlu romanlarında yer yer bu konuya da göndermede bulunmuştur. Yazarın farklı örneklerde “erkek çocuğa cinsiyetinden dolayı değer verilmemelidir” iletisini ele almıştır.

Geriye Dönerler adlı eserde baba oğlu ile ilişkilerinde bazı sorunlar yaşamaktadır. Bu sorunlar çoğunlukla erkek çocuğa cinsiyetinden dolayı gerektiğinden fazla değer verilmesinden kaynaklanmaktadır. Daha çok Anadolu kültüründe rastladığımız “soy sürdürmenin önemi” bu örnekte şöyle karşımıza çıkmaktadır:

Bu işte ben de suçluyum ya! Oğlanın gemini zamanında çekmedim. Oğlandır, soyumuzu sürdüreceğ, bacamızı tüttürecek, ezilmeden büyüün, diye yüz verdim, tepeme çıkardım. (GD:16)

Kıyamet Çiçekleri adlı eserin karakterlerinden biri olan Ökkeş, Mezopotamya topraklarındaki ören yerleri civarında yaşamaktadır. Buraya gelen gezginlere rehberlik yapmaktadır. Ökkeş bir ilkbahar günü bu civarda ayazdan korunmak için arabasına sığınmış kestiriyorken, ötelerde derince bir çukurun içinde, garip sesler çıkaran bir çocukla karşılaşır. Çocuk, bir buçuk iki yaşlarında cırtlıçiplak bir erkektir. Çocukta bazı olağanüstü haller gözlemlense de, onun sahipsiz olduğunu düşünüp bir gocuğa sararak eve götürür. Ökkeş'in bu çocuğu sahiplenmek istemesinin nedeni çocuk sahibi olmaması değil bir erkek çocuğa sahip olmak istemesidir:

Ökkeş kucağında gocuğa sarılı bir oğlan çocukla eve girdiğinde, on kızı, karısı, anası, babası hepten ayağa kalktılar. Ökkeş sevinç içinde bağırdı:

“ İşte size bir erkek çocuk!” (KÇ:28)

Geride Kalanlar adlı eserde eşini, yurdunu bırakıp giden bir erkek çocuğun annesinin ifadelerine yer verilmiştir. Anne oğlunun geride bıraktığı yuvasını önemsememektedir. Anne, torunlarının babasız kalmasını, gelininin kocasız kalmasını hatta oğlunun eşini aldatmasını olağan bir durum olarak karşılamaktadır. Gelini eşinin yaptıklarını kabullenememekte, aldatılmayı gururuna yedirememektedir. Fakat anne bu durumdan övünçle bahsetmektedir. “Erkektir yapar” anlayışı annesinin düşünce yapısına daha uygundur. Hatta Alman bir kadından olan torunundan bahsederken oğluna benzediği için övünmektedir:

Çocuk peydahlamışsa iyi etmiş. Bizim tohumumuz, Kadirimin kuzusu o, resmini görmedin mi? Gözleri Kadirinkiler gibi bakıyor. Ağzı burnu, her yanı Kadirime çekmiş. (GK:17)

Erkek çocuğuna verilen değer bir başka örneğine Geride Kalanlar adlı kitapta şöyle yer verilmiştir:

“Hıdır Oğlan, dedesinin gözbebeği idi. Sabahtan akşama dek, köy içinde köpek taşlardı. Eve, akşam ezanı okunurken giderdi. Dedesi sofrada onu, dizinin dibine oturtur; mendilini çıkarır, burnunun ucunda fokurdayıp duran, gök sümükleri siler, yumuşak yumuşak sırtını taptaplayarak, "Davran Hıdırım, yumul aş. Kemiklerin

iliklensin. Kolların güçlensin. Büyüdüğün zaman, yağ cenderesinin başına geçeceksin. Kolay değildir yapacağın iş," derdi. (GK:33)

Dede torunun haylazlıklarına göz yummaktadır. Çünkü erkek torun demek, dede mesleğini sürdürecektir, atalarının soyunu devam ettirecek torun demektir. Bu anlayış, dedenin torununu aynı zamanda geleceği için bir teminat olarak gördüğünün de kanıtıdır.

Erkek çocuğuna verilen değer bir başka örneğine yine Geride Kalanlar adlı kitapta rastlanmaktadır. İki kız torunu olan nine gurbette bir de erkek torunun olduğunu duyunca çok sevinmiştir. Bunun göstergesi olarak Allah'a şükranlarını belli etmek için mevlit okutturmuştur. Fakat ninenin sevinçli kız torunlarının gözünden kaçmamış hatta yeni doğan kardeşlerini kıskanmalarına neden olmuştur:

Oh olsun Nineme. Annem oğlan doğurdu diye, konu komşuyu eve toplayıp mevlit okutmuştu. Sanki oğlan torununun bizlerden üstün bir yanı varmış gibi... (GK:69)

2.5.4. Aile Bağlarında Sevgi Saygı

Günümüzde daha çok çekirdek aile tipi yaygındır. Bu aile modeli anne baba ve çocuklardan oluşur. Çekirdek ailede birey sayısı geniş aileden daha azdır. Buna rağmen ailede anlaşmazlıkların olduğu, kardeşlerin aynı çatı altında yaşamak istemediği gözlemlenmektedir. Yazar Sekizinci Renk adlı kitapta, aile bireylerinin arasında birbirlerine saygı ve sevgi olduğunda kalabalık ailede yaşamanın ayrı bir güzelliğinin olduğu iletisine yer vermektedir.

Kitapta Ela halasına kalabalık ailede yaşamanın zor olabileceğini söylemektedir:

Halacığım, bütün ailenin bu yalıda, bir arada yaşaması zor olmuyor muydu?

Yoksam sen delisin? İnsanın sevdikleriyle birlikte yaşaması, neden zor olsun vre? Keşkem o günler geri gelse. Ev yine ana baba, gelin görümce, yenge torun, kaynana, kaynatalarla dolup taşsa! (SR:165)

Ela'ya göre bu kadar insanın bir arada yaşaması olanaksızdır. Çünkü kendi ailesi üç kişiden oluşmasına rağmen ailesiyle ilgili birçok problem yaşamaktadır. Hala aile

içinde yaşanan sıkıntıların herkesin ne yapması gerektiğini bildiği zaman kolaylıkla üstesinden gelinebileceğini söylemektedir:

Ne kavgası? Ayıptır öyle şeyler. Büyükler sayılır, küçükler hep sevilip kollanırdı. Herkes ağzından çıkan sözü tartardı. Sadece büyükbabanın öfkesi topuğundaydı. Yani ki, bağırgandı biraz. Hepimiz ondan çok korkardık. Hoş, babamda biraz sinirliydi ya! Annemi sık sık çileden çıkarırdı. Kavgaya tutuşurlardı. Sesleri taaa aşağıdan duyulurdu.(SR:165)

2.5.5. Ayrılık Acısı

2.5.5.1. Çocuk ve Ayrılık

Çocuk ne kadar iyi şartlar altında yetişiyor olursa olsun anne babaya ihtiyaç duyar. Anne babanın yerine bazen büyükanne veya büyükbaba geçse de çocuğun hep bir tarafı eksik kalır. Anne babanın yokluğunu çocuk kimse ile dolduramaz" iletilisini yazar Yada'nın Gizilgücü adlı eserde sıkça işlemiştir. Söz konusu iletilerin birinde Yada küçükken babası onu, dede ve ninesine teslim etmiştir. Annesi ise Yada' yı küçükken babasına vermiş bir daha da hiç görmemiştir. Dede ve ninesi Yada 'ya ellerinden gelen her imkânı sunsalar da Yada büyüdükçe anne ve babasını merak ederek, anne ve babasına ilişkin sorduğu soruların cevabını aramaya başlamıştır:

Yavrucak, apaçık baba özlemi çekiyor. Onu bana sormayacak da kime soracak? Nine ve dedesi, haklı olarak, Apam'la ilgili sorularını savsaklayıp geçiştiriyorlar. Aslında ben de öyle yapıyorum. Böyle giderse, zavallı kızcağızım, meraktan çatlayacak. İşin kötüsü, yaşı büyüdükçe, bu merakı katmerleniyor. (YG:74)

2.5.5.2. Ebeveyn ve Ayrılık

Anne baba çocuğundan her ne sebeple ayrı kalırsa kalsın onu asla unutmaz ve ondan ayrı kaldığı her dakika özlemi çığ gibi büyür. Anne baba beden olarak çocuğunun yanında olamasa da aslında kalbi hep onunladır. "Ebeveyn çocuğundan ayrı kaldığında özlem büyük bir ateş olur, yakar" iletilisi Dayıoğlu'nun eserlerinde ele aldığı bir başka iletidir. Yada' nın Gizilgücü adlı eserde bu iletiye yazar sıkça yer vermiştir. Kitapta Apam üstün yetenekleri olan bir insandır. Onun bu yeteneklerini kullanmak isteyen casuslardan kaçmak için kızını anne babasına teslim eden Apam, kızı Yada' yı merak

etmekte, onunla birlikte olmak istemekte, kızına özlem duyduğu için ona ulaşmanın çeşitli yollarını aramaktadır:

Tam şu anda, atalarımın iletişimi kurmak isterdim. Çünkü, kızımı çok merak ediyordum. Yavrumun başına neler geldi acaba?(YG:267)

Yada anne ve babasının kendisini bırakıp gittiğini, onunla hiç ilgilenmediklerini düşündüğü için çok üzgündür. Özellikle annesinin onu terk ettiğini sandığı için ona çok kırgındır. Yada annesinin onu bıraktığı için üzülmekte haklıdır. Çünkü annesi onu bebekliğinden beri arayıp sormamıştır. Fakat bu sadece Yada'nın bildikleridir. Çünkü anne baba çocuğundan ne kadar uzak olursa olsun, evladını unutmaz:

Ying'i en çok etkileyen, hem annem, hem de babam yok, diye başlayan yazılar oluyordu. Bu yazılar, onun kızına duyduğu özlemi, iyiden iyiye körüklemeye başlamıştı. Bu özlem, yüreğini yumuşatıp, analık duygularını daha da tetikliyordu. (YG:302)

2.5.6. Gurbet ve Özlem

Gurbete giden her kim olursa geride kalanları özler, gurbete her kim giderse ayrılık acısı ile yanıp kavrulur yüreği. Anne babadan ayrı kalmak çocuk için ne kadar zorsa, ebeveyn için de o kadar zordur. Çocukların aileden uzak kalmak zorunda olması, anne babanın geçim sıkıntısı yüzünden gurbete gitmesi Geride Kalanlar adlı kitapta sıkça işlenmiştir. Anne baba para kazanmak için iki kızını babaanne ve dedesinin yanına bırakarak Almanya'ya gitmiştir. Çocuklar bu süreç içinde adeta anne babaya hasret kalmışlardır. Özellikle anneden ayrı kalmak, çocukların canını çok yakmaktadır. Çünkü annenin yerini ne nine ne de dede doldurmaktadır.

“Aile içinde yaşanan ayrılıklar hem çocukların hem ebeveynin içinde yanan bir ateştir” ilaetisini yazar bir kız çocuğunun sözleriyle şu şekilde ele almıştır:

Annemi görmeyeli dört yıl oldu. Bu arada babam, bizi görmeye iki kez geldi. Ama onun gelişi, anneme duyduğum özlemi gideremedi. Bunu, son gelişinde, yüzüne söyledim babamın. Darıldı biraz. Sonra, “Bir dahaki gelişimde, annenizi de getireceğim,” diye söz verdi kardeşim Aynur'la bana. (GK:64)

Ebeveynden uzak kalmak çocuklar için katlanılması zor bir durumdur. Bu süreçte çocuklar ebeveynin yanında olmak için her şeylerini vermeye razı olabilirler. Çünkü çocuk için önemli olan tek şey anne babanın yanında olmaktır. Eğer kardeşlerden biri bu imkâna sahipse, diğerlerinin onu kıskanması kaçınılmaz bir durumdur. Hatta çocuk böyle bir durumda ebeveyn ile birlikte olan kardeşiyle kendisini kıyaslayıp, kendisinin anne babasının gözünde değersiz olduğunu hissedebilir. Çünkü kardeşleri onların sahip olmak istedikleri ama sahip olamayacakları her şeye sahiptir:

Dört yıl önce, anamla babam, bir yolunu bulup Almanya'ya gittiklerdi. Lafta, işlerini yoluna koyunca, Aynur'la beni de aldıracaklardı yanlarına. Oraya varınca, bu lafı kaldırdılar. Bence, yeni Çocukları, bizi unutturdu anamla babama. Annem, gittiklerinin ertesi yılına, bir oğlan doğurdu. O gün bugün, mektuplarında, kardeşimiz Mıstık'tan başka edecek söz bulamaz oldular. (GK:64)

Çocuklar gurbete giden anne babalarının ardından adeta hem öksüz hem de yetim kalırlar. Çocuk için anne babanın yerini en yakın akrabası dahi olsa dolduramaz. Çevre de onu sahipsiz olarak görebilir. Çünkü çocuk şefkatli kollarına gidecek anneye ne onu koruyup kollayacak bir babaya çok uzaktır. Bu nedenle çocuğun başına benliğinde derin izler bırakacak şeyler gelebilir. “ Annesiz babasız kalmak kimsesiz kalmaktır” iletilisine yazar küçük yaşta bir çocuğun uğradığı taciz ile yer verir. Anne baba gurbete gidip çocuğunu babaannesine teslim etmiştir. Babaanne torununun okuldan gelişini beklerken tahmin etmediği bir durumla karşılaşmıştır. Torunu dışarıya oyun oynamaya gitmiştir. Torunu Mahmut gelmeyince tedirgin olan babaanne küçük oğlanı aramaya koyulmuştur:

"Okul bahçesinde top oynamaya daldı anlaşılan. Varıp baksan aç susuz, çatlarcasına koşuyordur. Gidip ünleyeyim," diye söylenerek, örtmesini örttü. Kapıdan çıkarken, geri döndü, "Kendini oyuna vurduysa, kolay kolay eve dönmez. Bari yiyecek bir şeyler götüreyim de içine öz olsun," diyerek teldolaba yöneldi. (GK:56)

Mahmut'u arayan babaanne onun izini bir dere kenarında bulmuştur. Küçük oğlan'ın kocaman bir adam tarafından cinsel tacize uğradığını gören babaanne çılgına

döner. Çabucak onu hastaneye götürür. Babaannenin sözlerinde yoksulluk yüzünden ana babasından ayrı kalan Mahmut'un feryadı vardır:

Dilerim Allaktan, şuncacık çocuğa acı çektirip, sel gibi gözyaşı döktürenler onmasın, Mahmut'umu, analı babalı yoksulluğun kökü kazınsın. (GK:63)

Geride Kalanlar adlı kitapta “Çocuklar gurbette olan anne babaya ne kadar özlem duyarsa, anne baba da gurbette olan çocuğa o kadar özlem duyar.” iletilisine yazar oğlunu gurbete gönderen anne ve babanın feryadı ile yer vermiştir. Oğlu gurbete para kazanmaya gitmiş, geride gözü yaşlı annesini bırakmıştır. Babası oğluna sitem edip kızarken ana yüreği buna dayanamamıştır. Dünyadaki en büyük sevgi olarak nitelendirilebilecek “evlat sevgisi” oğluna kızmasına engel olmaktadır. Aslında baba da oğluna özlem duymakta fakat anne babasını, yurdunu bırakıp gurbete gitmesini kabullenememektedir:

Yeter gayri Hacım!" Her gün bu kavgayı ede ede usandım. Hem Ramazan'ı evlatlıktan sildim, diyorsun, hem de adını dilinden düşürmüyorsun. N'edelim, alın yazımız buymuş. Neden gitti, neden etti bilinmez. Emme, olan oldu. Adı anıldıkça, içim yanıyor. Yüreğim acıyor. Sen de her gün derdimi körüklüyorsun. Ben onu nelerle doğurdum. Bilmiyor musun? Yatırlara gide gele, okunmuş sularla yuna yuna, ebelerin önüne yata yata... Dayanamıyorum yokluğuna. (GK:31)

2.5.7. Ayrılığın Bedeli

Bir aile çeşitli nedenlerden dolayı kendi içinde ayrılıklar yaşayabilir. Bu durum zaman içinde aile bağlarının zayıflamasına neden olabilir Gülten Dayıoğlu Geriye Dönenler adlı eserde gurbetten dönen bir ailenin hikâyesinde yer vermiştir. Aile çocuklarını babaanne ve dedesine bırakarak gurbete çalışmaya gitmiştir. Köylerine geri döndüklerinde ise her şey bıraktıklarından çok farklı yerededir. Çocuklar anne babayı yabancılama, onlara sıcaklık duymamaktadır. Çünkü çocukların anne ve baba olarak bildikleri insanlar dede ve ninesidir. Gurbetten dönen anne babaların çocuklarının her türlü isteğini yerine getirmelerine rağmen çocuklar yine de anne ve babalarıyla birlikte olmak istememektedir:

Açıkçası doktor bey, ben el olmuşum köyüme. Dahası, anam, kaynanam, eltilerim, görümcelerim de eskisi gibi sargın durmuyorlar bana. İçime en acı koyan da oğlumla kızımın ettiği. Eve sokamıyorum onları. Nice yüzlerine gülüp armağanlara boğdumsa, yine de yan duruyorlar. Kız bari dizimin dibinde olsa! Onunla avunurum. Hiçbiri de evlat gibi sıcaklıkla sokulmuyor yanıma. (GD:83)

2.5.8. Çocuk için Yeşeren Umut

Her anne babanın en büyük hayali çocuklarının iyi bir gelecek sahibi olmalarıdır. Bu nedenle ebeveyn çocukları için her türlü fedakârlığı yapmaktan çekinmez. Dayıoğlu, Yeşil Kiraz adlı eserinde “Ebeveyn çocuğunun hayatını kurtararak ayakları üstünde durmasını ister ” iletilisine göndermede bulunmuştur. Kitapta köyden şehre gelen bir ailenin hikâyesi anlatılmaktadır. Aile çocuklarının eğitimine önem vermektedir. Kızının kendisi ile aynı kaderi paylaşmasını istemeyen anne kızını okutmaya kararlıdır. Çünkü toplumun okuyan insana itibar ettiğini bilmektedir. Bu nedenle de anne cahilliğin, kızının kaderi olmasını istememektedir:

Cahillik zor. Beni okutmayı akıl etmemiş kimse. Olsun varsın, ben kızımı okutacam. Okusun, her bir şeyi öğrensin de bencileyin, yetinmedik kabak gibi, dangırdayıp durmasın insan içinde. Yol yordam öğrensin. Hanım olsun, insan katarına katılsın, diyorum.(YK:9)

Anne gibi baba da çocuklarını okutmak için can atmaktadır. Kapıcılık yapan baba evlatlarını okumuş, saygın birer meslek sahibi olmuş kişiler olarak hayal etmektedir:

Kafasına koyduğunu yapar benim zıpır kız. Öyle özeniyorum ki! İstanbul kahır çekmişken diyorum, maldan mülkten geçtim, şu kızla oğlan, okuyup da büyük adam olsalar. Olabilirler mi ha, ne dersin? (YK:229-230).

Başarı herkes tarafından arzulanır. Her ebeveyn çocuğunun başarılı olmasını, iyi bir eğitim alarak toplumda iyi bir yer edinmesini ister. Aileler, şüphesiz bu isteklerinde çocuklarının geleceklerini düşündükleri için bazen çocuklarına baskı yaparlar. Çocuğa iyi bir gelecek hazırlamak anne ve babanın görevidir. Ebeveyn çocuğu için gerekli

imkânı sağladıktan sonra seçimi çocuğa bırakmalıdır. Ebeveyn kendi hırslarını, arzularını çocuk üzerinde tatmin etmeye çalışırsa çocuk “kimlik karmaşası” yaşar. Elde ettiği veya edeceği başarıların kendi benliğinden üstün tutulduğunu gören çocuk, kendini değersiz hissedecek, hata yapmaktan, ailesine karşı mahcup olmaktan korkacaktır. Bu bağlamda ebeveyn, çocuğun geleceği için gerekli imkânlar sağladıktan sonra çocuktan elinden gelenin daha fazlası beklenmeli, çocuğun başarısızlıklarla kaldıkları noktalarda dahi onu desteklemelidir. Yazar bu düşüncesini Yeşil Kiraz adlı kitaptaki Dilek karakteri ile şu şekilde vermiştir:

Neden olacak, annem kolejde okumaya özenmiş geçmişte. Ama olanak bulamamış. Ben bu okullardan birine girersem, çok mutlu olacaktım. Ya kazanamazsam! Annem çıldırır. Benim de dünyamı karartır valla..(YK:104)

2.5.9. Çocuğun Ebeveyninden Utanması

Çocuk okula başlayınca ailenin dışında yeni bir hayata adım atar. Artık çocuk için okulda veya çevrede (sokak, komşu) arkadaşları ile birlikte edindiği yaşantılar daha önemli bir hâl alır. Çocuk girdiği bu farklı ortamlarda ailesi ile çevresinde gördüklerini kıyaslar. Bu karşılaştırmanın sonucunda çocuğun ulaşmak isteyeceği ya da ona cazip gelen bir hayat olabilir. Çocuk, ailesinde bazı şeylerin eksikliğini hissedebilir. Bu eksiklik çocukta özentiye veya olmayanı varmış gibi gösterme isteği ile yalana teşvik edebilir. Yeşil Kiraz adlı eserde “ Maddi yokluklar çocuğun ailesinden utanç duymasına neden olur ” iletilisine yer verilmiştir. Kiraz kapıcılıkla geçimini sağlayan bir ailenin kızıdır. Okula başladıktan sonra ailesinin kapıcılıkla geçimini sağlamasından utanç duymaya başlar ve ailesinin veli toplantılarına gelmesini istemez:

O güne değin birkaç kez, öğretmen, anasını ya da babasını, veli toplantılarına çağırmıştı. Ama, Kiraz, atlamıştı onu. (YK:14)

Çocuklar özellikle ergenlik döneminde, ailelerinden utanabilmektedirler. Yeşil Kiraz adlı eserde Kiraz köyden kente göç eden ailesinin sadece mesleğinden değil, kıyafetlerinden de utanç duymaktadır. Bunun nedeni çevresindeki insanların ailesi gibi giyinmemesi, ailesinin köylü kıyafetlerinden kurtulamamış olmasıdır:

Öğretmenin, ana babasıyla tanışmasını kesinlikle istemiyordu. Anasının, kara çarşafının altından sarkan güllü şalvarından, ağzına burnuna doladığı kirli tülbendinden, babasının derme çatma ceket ve pantolonundan, yağlı kasketinden, kara lastik ayakkabılarından, sakallı suratından utanıyordu. Kapıcı kızı olmakta ona utanç veriyordu. Bu nedenle öğretmene babasının işini söylemiyordu (YK:15).

2.5.10. Dayağın Yanlılığı

Ebeveyn çocuk ile güç çatışmasına girdiğinde çocuğuna şiddet uygulayabilmektedir. Anne babalar çocuk suçlu olduğunda veya çocuğun ebeveynin sözünü dinlemediğinde ebeveyn, kendine hâkim olmayarak çocuğa dayak atabilir. “Dövmek, insanı küçültücü bir olaydır. Bunun yerine daha iyi bir yöntem kullanılması uygun olur. Çocuk yetiştirmede dayağın yerini uygar bilimsel yöntemler almıştır. Bu tedbirler çocuğa saygı duymaktır, onu anlamaya çalışmaktır; çocuğun psiko-sosyal özelliklerini ve başarı uyumunu esaslarını bilmektir” (Ailede Çocuk Eğitimi, 2004:284-285).

“Ebeveyn istediklerini yaptırmak için çocuğa şiddet uygulamamalıdır” ileisine yazar Yeşil Kiraz adlı eserde yer vermektedir. Bu iletinin şekillendiği aşağıdaki satırlarda çocuk annesinin sözünü dinlediğinde annesi, ona şiddet uygulamamaktadır. Bu nedenle çocuk, dayak yememek için bir otorite olarak gördüğü annesine karşı gelememektedir:

Yemekten sonra Dilek, istemeye istemeye odasına uyumaya gitti. “ Gitmem ” diyemiyordu. Çünkü annesi hemen eline terliği alır, hiç acımadan kaba etlerine yapıştırırdı.(YK:44)

Dayağın yanlış olduğuna dair bir başka örnek ise yine Yeşil Kiraz adlı kitapta yer almaktadır. Habibe Kadın kız çocuğunun ebeveynin sözünden çıkmaması gerektiğini, bunun olması durumunda da hak ettiği muamelenin dayak olduğunu düşünmektedir. Habibe Kadın’ın böyle düşünmesine neden olan durum ise kız çocuğunun namusunu koruması gerektiğidir. Namusunu koruyamayacağına ilişkin en basit kanıt ise kızının küçük yaşta kaşlarını almasıdır. Annenin kızını dövmesi çocuğun yıllar sonra bile zihninden gitmemektedir ve yıllar sonra neler hissettiğini annesine şöyle anlatmaktadır:

Sen iyi bir anne olsaydın, kaşımdan üç tel tüy kopardım diye beni öldüresiye döveceğine, dostça davranır, duygularımı anlamaya çalışırdın. Namus dersleriyle gözdağı vermenin de yararı olmadı. Belki üstüme bu kadar yüklenmeseydin, ben o çıkmaz sokaklara sapmazdım...”(YK2:128-129)

2.5.11. Ebeveynin Çocuğun Gelişimine Etkisi

Çocuklar anne baba fark etmese de ebeveyni dikkatle gözlemler. Anne babanın her davranışı çocuk için büyük önem taşır. Özellikle olumsuz davranışlar çocuğun belleğinde kalıcı izler bırakır. Bu nedenle “çocuğun sağlıklı bir yuvada büyümesi için anne çocuğu, çocuk anneyi, anne babayı, baba anneyi, baba çocuğu, çocuk babayı sevmeli yani bu üçü birbirini sevmeli. Yani bu üçü birbirini karşılıklı seviyor olmalı”dır (Kalkınç,2008:62).

MO’nun Gizemi adlı kitapta iki genç aileleri hakkında konuşmaktadırlar. İki gencin de babası işleri yüzünden ailesi ile yeterince zaman geçirememektedir. Gençlerden biri annesinin bu ayrılıktan etkilenmediğini, babasını özlemediğini söylemektedir. Bu durum karşısında arkadaşı bunun annesinin babasını sevmediği anlamına geldiğini söylemektedir. Anne babasının birbirini sevip özlemediğini düşünen çocuk elbette ki mutsuz bir yuvada yetişecektir. Bu konuya dikkat çeken yazar ele aldığı bu iletiyi çocukların gözlemlerinden yola çıkarak okuyucuya şu cümlelerde aktarmıştır:

“ Bizim evde babamı özleyen, yalnız benim. Anladığım kadarıyla annem, bu konuyu pek umursamıyor. ”

“ Bu ne demek oluyor? Yani annen babamı sevmiyor mu?(MG:156)

2.5.12. Evlatlık Edinilen Çocuk

Gülten Dayıoğlu’nun eserlerinde ele alınan çocuk karakterlerden bazıları biyolojik anne babaya sahip değildir. Fakat evlatlık edinilen bu çocuklarla anne babaları arasındaki ilişkiler olumlu örnekler teşkil etmektedir.

Yada’nın Gizilgücü adlı kitapta Apam, ailesi tarafından evlatlık edinilen çocuktur. Aile bu durumun kimse tarafından bilinmesini istememektedir. Zamanı gelince de çocuklarına anlatacaklardır. Bu nedenle doğum zamanı gelince gözlerden uzak bir yere gitmişlerdir. Anne baba bebekken evlatlık aldıkları bu çocuğa, gerçek anne babadan farksız davranmışlardır. Ebeveynin amacı çocuğun onlardan

kopmamasını sağlamaktır. Gerçekten de durum ailenin istediği şekilde gerçekleşmiştir. Apam büyüyünce gerçeği öğrenmiş fakat onları çok sevdiği için öğrendiği gerçekler anne babasına bakış açısını değiştirmemiştir. Çünkü çocuk için ebeveyn onu büyüten kişidir:

Apam, onu dinlerken renkten renge giriyordu. Kimliğini, kökenini öğrenmek, ona hem acı hem de buruk bir sevinç vermişti. Mehmet Bey ve Ayşe Hanım'ın gerçek ana babası olmadığını öğrenince, çocuk gibi ağlamaya başladı. Hıçkırıklar arasında bir yandan da şu sözleri mırıldanıyordu:

“ Onları çok seviyorum. Bana her zaman, gerçek anam babam gibiymiş davrandılar!”(YG:262)

Kıyamet Çiçekleri adlı kitabın karakterlerinden biri olan Ökkeş, ören yerleri civarında bulduğu bir erkek çocuğunu evine getirmiştir. Çocuğu evlatlık edinmiş ve bir süre evinde bakmıştır. Fakat olağanüstü güçlere sahip olan bu çocuk bir gün aileyi bırakıp gitmiştir ancak; kendisine sahip çıkan bu insanları unutmamış sahip olduğu güçlerle onlara olan minnettarlığını belli etmeye çalışmıştır. Bu bağlamda çocuk kendisini büyüten anne/babaya vefalı davranır iletisini yazar Kıyamet Çiçekleri adlı eserde Yenican karakteri üzerinden şöyle dile getirmiştir:

Fuku Yenican, geçmişte kendisine analık eden kadına yaklaşıncı, hücrelerinde doyumsuz sevgi titreşimleri belirdi.

Ona, olumlu enerji dalgaları akıtarak, varlığına güç ve dinginlik yayılmasını sağladı. Bu eylem sırasında ananın, yıpranan hücreleri yenilendi. Yenican bunu yaparak geçmişte ananın kendisine verdiği emeklerin karşılığını ödemeye çalışıyordu (KÇ:159).

2.5.13. Çocuğun Paradan Üstünlüğü

Ekonomik sıkıntılar ebeveynin ağır işlerde yoğun olarak çalışmasına neden olabilir. Böyle bir durum söz konusu olduğunda ebeveyn önceliği para kazanmaya verirse topluma maddi durumu yerinde fakat ruh sağlığını kaybetmiş bireyler yetiştirmiş olur. Ailenin gurbetçi olması durumunda çocuğun kültüründen kopuk, özünü yitirmiş bir birey olması kaçınılmazdır.

Geriye Dönenler adlı kitapta yazar gurbetçilerin sorunlarına eğilerek ‐ailelerin çocuklarına gelecek hazırlarken asıl amaçlarını unutmamaları gerektiğine‐ dair bir iletiye gurbete çalışmaya giden bir vatandaşımızın gözlemlerinden yola çıkarak yer vermiştir. Bu gözlemlerde, vatandaşımız Almanya’ya sadece para kazanmak için gidildiğinden ailevi birçok değere sahip çıkılmadığını, böyle ailelerin parayı çocuklarına tercih etmesinin sonucunda yetişen bilinçsiz neslin toplum düzenini bozduğunu ifade etmektedir:

Almanya'daki Türk çocuklarının ve gençlerinin gidişatını epey irdeledim. Kendini sadece para kazanmaya koşullandırmış ailelerin çocukları, çokluk sokaklara dökülüyor. Hem Almanın başına dert, hem de bizlere iç acısı, yüzkarası oluyorlar.(G D:9)

Gülten Dayıoğlu Yeşil Kiraz adlı kitapta paranın bir şekilde kazanılacağını fakat geçip giden yılların geri getirilemeyeceğini, bu nedenle çocuk yetiştirirken birincil hedefin çocuğun psikolojisine zarar verecek durumlardan kaçınılması gerektiği iletilisine Kiraz karakteri üzerinden gönderme yapmıştır. Kiraz küçükken annesinin isteklerini yerine getirmiş ama belleğinde kötü hatıralar kalmıştır. Yıllar sonra annesine bunun hesabını sorarken, annesinin hayal edemeyeceği evi ona alarak paranın geçmişte yaşadıklarından değersiz olduğunu göstermiştir:

‐Çocukluğumda ve genç kızlığımda, kazandığım paraları avucuna sayarken, pek sevinirdin. Bu paraları, gecekondu düşüünün gerçekleşmesine bir katkı olarak değerlendirip keyiflenir, ‘bunları harcamayalım. Ev parasına katalım!’ diyerek, hemen bankaya yatırırdın. Ev, senin gözüünde her şeyden daha önemliydi. Hatta benden bile. Şimdi sana yine para getirdim. Bununla İstanbul’un orta yerinde, istediğin evi alabilirsin. Birbirimize acı akıtarak, ödeşdik. Bundan sonra artık tartışmayalım. ‐
(YK2:130)

2.5.14. Sevginin Koşulsuzluğu

Çocuk için hayata güvenle bakmanın yolu sevgiden geçer. Bu nedenle ‐çocuk eğitiminde en önemli şey sevgidir. Her zaman her koşulda sevildiğini bilen çocuğun duygusal gelişimi dengeli olur. Çocuğun dünyaya gelmesinden başlayarak anneden

gördüğü sevgi ve şefkat onun daha sonraki yıllarda başkalarını sevmeye ve kendini sevdirmeye yeteneğini geliştirir. Sevilen çocuk güven duygusu içinde çevre ile uyum sağlayarak kolaylıkla sosyalleşir. İlk yıllarda gereksinimi olan sevgiyi bulamayan çocuk, güvensiz ve uyumsuz bir çocuk olur. Ayrıca çocukların sevgisiz ve ilgisiz büyümeleri onların çevrelerine karşı daha saldırgan ve şefkatsiz davranmalarına neden olabilir” (Kaya, 2005:95).

“Ebeveyn ne olursa olsun çocuğunu sevmekten vazgeçmemelidir” iletisi Sekizinci Renk adlı romanda anne karakteri üzerinden verilmiştir. Kızı küçükken annesinin sözünden çıkmadığı için anne kız arasındaki ilişkiler iyidir. Fakat kız annesinin ona değer vermediğini düşündükten sonra annesine karşı çıkmaya başlamıştır. Anne kızının bu hırçınlıklarından usanmış ona sahip olduğu için acı duymuştur. Anne çocuğu tarafından hayal kırıklığına uğratılmış olsa da kızının ona acı verdiğini ifade etmemelidir:

“Bir zamanlar kızıma, bebeğime tapıyordum. Ama şimdi, o bana acı veriyor. Geleceğe değin korkularla kuşatılmama neden oluyor. Beni huzursuz kılıyor. Şu aşamada sanki, ana kız değil de iki düşman gibiyiz.”(SR:66)

“Evet, başarısızlığımın kaynağı sensin. Gerçekten, annelik rolünde beni başarısızlığa uğrattın. Korkarım ki bir gün halk, senin gibi bir kız yetiştirdiğim için, üzerime çürük yumurta yağdıracak.

Yaptığın saçmalıklara dayanabilmek için gösterdiğim çaba, beni törpüleyip yıpratıyor.”(SR:189)

2.5.15. Davranışlarda Tutarlılık

Anne baba çocuğuna kendi keyfine göre şefkatli veya sert bir tavır sergileme lüksüne sahip değildir. Çocuk anne babası mutlu olduğu zaman veya anne babasının istedikleri yerine getirildiğinde kendisine iyi davranılacağını düşünürse, kendisinin ebeveyninin gözünde değersiz olduğunu hisseder. Anne baba çocuğuna karşı kendi ruh haline göre tavır koymamalı, aksine eğer bir sıkıntısı varsa onu çocuğuna yansıtmamalıdır.

Sekizinci Renk adlı romanda annenin eğer kumarda kazandıysa keyfi yerindedir. Kızına hitap şekli bile değişmekte, kızına sevgi gösterilerinde bulunmaktadır.

“Keyifli olduğunda kızını Didoş diye çağırırdı.”(YK:83)

Bu davranış değişikliği çocuğun zihninde “annem bana yalnızca mutlu olduğunda güzel cümlelerle hitap ediyor” yargısına neden olabilir. Anne eğer kızını seviyorsa, bu bir sevgi göstergesi ise kızını koşullu olarak sevmemelidir.

Geriye Dönenler adı kitapta da baba çocuğuna karşı benzer tavırlar sergilemektedir. Çocuk babasının istediklerini yerine getirdiğinde babasının kendisini sevdiğini, aksi halde ise çok sert tepkiyle karşılaştığını söylemektedir:

“Birlikte olduğumuz zaman yüz verir, tepesine çıkarırdı. Ona ters gelen bir şey yaptığımda ise, hemen üstüme yürürdü. Bildiğim Türkçe sözcüklerin büyük bir bölümü sövgülerdir.”(GD:28)

2.5.16. Boşanmanın Çocuğa Etkisi

Aileyi oluşturan en önemli unsurlardan ikisi anne baba ise şüphesiz bir diğeri de çocuktur. Bu nedenle anne babalar aldıkları her kararda çocuklarını da düşünmek zorundadırlar. Çünkü çocuk yetiştirmek de en az evlilik kadar sorumluluk gerektirmektedir.

Ebeveyn ayrılma kararı aldığında bu karardan çocuklarının da nasıl etkileneceğini düşünmelidir. Çocukları düşünmeden verilen boşanma kararı kötü sonuçlar doğurabilir. Anne veya babadan ayrı yaşayan bir çocuğun psikolojisi mutlaka ki mutlu bir yuvada büyüyen çocuktan farklı olacaktır.

“Boşanma kararı alırken çocuklar göz önünde bulundurulmalıdır” iletisi Mo’nun Gizemi adlı kitapta şu şekilde yer almıştır:

“-Derdin buysa, yalnız değilsin. Bizimkiler de ben ilkokul ikinci sınıftayken, boşanmaya kalkıştılar. O acıyı iyi bilirim.

-Evet, ama nedendir bilemiyorum. Boşanmaktan son anda vazgeçtiler.

- Ben nedenini biliyorum. Çünkü bizimkiler de son anda geri adım attılar.

-Ailelerimiz bizi, yani evlatlarını mutsuz etmemek için, ayrılmaktan vazgeçtiler.

- Bizimkiler de bana aynı şeyi söylemişlerdi. Ne garip! ...

- Bence hiç garip değil. Ne mutlu bize ki, ailelerimiz, bizleri mutsuz etmemek için, yuvalarımızı yıkmaktan vazgeçtiler.”(MG:156-157)

Bahsi geçen konuşmada da ebeveynler evliliklerini sonlandırma kararı almalarına rağmen çocukları için birlikteliklerine devam etmiştir. Ebeveynin bu konudaki bilinçli tavrı çocukların ebeveynlerine olan sevgi ve güvenini daha çok arttırmıştır.

2.5.17.Çocuğun Davranışlarında Anne Babanın Etkisi

Çocuğun karakter özelliklerinin iyi gelişebilmesinde aile ve çevre tutumu büyük önem taşır. Çocuklar anne ve babalarında gördükleri davranışları öncelikle kendi hayatlarında birebir uygularlar. Bu nedenle ebeveyn çocukta şahit olduğu yanlış davranışlar karşısında öncelikle dönüp kendisini sorgulamalıdır. Çünkü çocuk muhtemelen yaptığı yanlış ya ailesinden ya da çevresinden öğrenmiştir.

Çocuğa istenilen davranışı edindirmenin nasıl yapılmasına ilişkin örneği Kalkınç , “Çocuğunuzun odanıza girerken kapıyı vurmada n girmesini istemiyorsanız, siz de çocuğunuzun odasına girerken kapıyı vurmahsınız” (Kalkınç, 2008:63) cümleleri ile ifade etmiştir.

Çocuk eğitiminde “Yaptığımı yapma, dediğimi yap” , çocuklara değerleri öğretmek için etkili bir yol değildir. Ne var ki, “Yaptığımı yap” sözünün bir çocuğu etkileme ya da değiştirme olasılığı yüksek olabilir.” (Gordon,2005:78). Bu nedenle ebeveynin çocuktan istenilen davranışları değil, kendisinin örnek olduğu davranışları yapmasını beklemesi daha doğrudur.

Gülten Dayıoğlu Sekizinci Renk adlı kitabında “ Çocuktan beklenen davranışları öncelikle ebeveyn yapmalıdır” iletişiyile yazar çocuk üzerinden ebeveyne gönderme yapmıştır. Anne çocuğu özel eşyalarını karıştırdığını söyleyerek suçlamıştır fakat asıl suçlu olan annedir. Çünkü anne gizlice kızının eşyalarını karıştırırken kendini suçlamamıştır.

“ Ben hırsızsam, sen de hırsızsın. Yıllardır anı defterimi gizlice okuduğunu biliyorum. Dolaplarımı karıştırdığından da haberim var. Bu tür hırsızlığı senden öğrendim..”(SR:191)

2.5.18. Çocuğa Hitap Şeklinin Önemi

Ebeveyn, çocuğuna hitap ederken kullandığı kelimelere dikkat etmelidir. Çocuğun nasıl bir kimliğe sahip olması isteniyorsa çocuğa o kelimelerle hitap

edilmelidir. Bu nedenle Kalkınç, “Çocuklara hitap şeklimiz çok önemlidir. Olumsuz davranışların en önemli nedenlerinden birisi çocuğunuza nasıl hitap ettiğiniz ya da seslendiğinizdir. Siz, çocuğa devamlı “yaramaz, terbiyesiz, ya da ahlâksız” dersiniz o çocukta olumlu davranış zaten gözlemleyemezsiniz” (Kalkınç, 2008:41) ifadeleri ile ebeveynin bu hususta dikkatli olmasını önermektedir. Çünkü çocuk bir ayna gibidir. Ebeveyn ona ne yansıtırsa, çocuk da onu gösterir.

Yeşil Kiraz adlı eserde “Anne çocuğuna sevgi cümleleri ile hitap etmelidir” iletisine yer verilmektedir. Kiraz’ın ailesi kapıcılık yaparak geçimini sağlamaktadır. Kiraz’ın annesi de üstüne düşen görevleri yerine getirmeye çalışmaktadır. Yorgun olduğundan dolayı sinirlenen anne, kızına olması gerekenin aksi gibi hitap etmektedir:

“ Kiraaz! Adı batasica kız! Zile basıyorlar, fırlayıp gitsene!”

“ Cehenneme kadar yolun var. Git köpek dölü, sen de git. .”

“ Bakın hele, şu arsız! Bir de karşılık veriyor. Oraya varırsam, yırtarım ağzını.” (YK:13-14)

Annenin çocuğuna bu şekilde hitap etmesinin ardından ondan doğru davranış beklemesi yanlıştır. Çocuk, artık zihninde annesinin gözündeki “çocuk” u canlandıracak, kendisini annesinin cümleleri ile özdeşleştirecek ve kendini değerli hissedecek bir nedeninin olmadığı sonucuna varacaktır.

2.5.19. Geçmişin İzlerinin Davranışlara Yansıması

Çocuğun küçükken aile içinde yaşadıkları gelecekte ebeveyn ile ilişkisinde etkili olur. Ebeveynler bazı durumlarda çocuklarının verdikleri tepkileri anlamlandıramayabilirler. Anne baba hayata çocuğun gözleriyle bakmadığında bu tepkileri kendilerine yapılan bir isyan olarak algılar. Oysa her baş kaldırışın çocuk için bir anlamı vardır. “ Çocuğun geçmişte edindiği yaşantılar gelecekteki tavrını da etkiler” iletisine yazar Yeşil Kiraz ve Sekizinci Renk adlı kitaplarda sıkça yer vermiştir.

Örneğin Sekizinci Renk adı kitapta romanın önemli karakterlerinden biri olan Ela, belli bir döneme kadar annesinin sözünden çıkmayan uysal bir çocukken, şahit olduğu bir olayla annesine karşı davranışlarını tamamen değiştirmiştir. Ela anne ve babasının tartışmalarını gizlice dinlemiştir. Ela annesinin kendisini kariyerinden üstün tuttuğunu ve anne babasının ayrılması durumunda annesinin kendisini babasına

vermeye razı olduğunu duymuştur. Daha sonrasında ise Ela'nın annesine karşı tavırları tamamen değişmiştir.

Annesi kızının duyduğu bu konuşmadan habersiz olduğu için onun hırçın davranışlarına da anlam verememektedir. Sürekli anne ile kızı arasında tartışmalara yol açacak olan bu konuşma, Ela'nın gelecek yıllarda annesinin sesini bile duymak istememesine neden olacaktır:

Haftada iki kez ailesini arıyordu. Çokluk babasıyla konuşuyordu. Telefona annesi çıktığında, Ela onun sesindeki soğukluğu sezinliyor, içi buz gibi oluyordu. Bu yüzden babasını iş yerinden aramayı yeğliyordu (SR:199).

Yeşil Kiraz adlı eserde ise aynı ileti farklı bir biçimde dile getirilmiştir. Kiraz köyden kente çalışmak için gelen bir ailenin kızıdır. Anne çocuğuna ailesinde gördüğü kuralları uygulamaktadır. Bu nedenle kızı ile iletişim kurmayı denemeden ona sadece yasaklar koyup, öğütler vermiştir. Kiraz annesinin bu tavrından dolayı onunla ergenlik yıllarında yaşadığı hiçbir sorununu paylaşmamıştır. Çünkü annesi Kiraz'a öğütler vermekle kalmayıp bazen de şiddet uygulamıştır. İlk kitabın devamı olan Yeşil Kiraz 2'de Kiraz okumuş, kariyer sahibi genç bir kız olarak karşımıza çıkar. Kiraz ailesi ile beraber yaşamamakta hatta annesi ile görüşmeyi istememektedir. Yıllar sonra anne kız karşılaştığında Kiraz tüm bu davranışlarının küçükken annesi ile yaşadığı sorunlardan kaynaklı olduğunu şöyle ifade etmiştir:

“ Başımdan geçenleri sana anlatabilseydim, bu denli acı çekmezdim. Elin karılarının yardımıyla, gidip kürtaj yaptırđım. Canımdan can koparılmışçasına acılara bulandım. O acıları hala yakamdan sıyrıp atamadım. Sen iyi bir anne olsaydın, kaşımdan üç tel tüy kopardım diye beni öldüresiye döveceğine, dostça davranır, duygularımı anlamaya çalışırdın. Namus dersleriyle gözdağı vermenin de yararı olmadı. Belki üstüme bu kadar yüklenmeseydin, ben o çıkmaz sokaklara sapmazdım... ” (YK2:128-129)

2.5.20.Çocuğa Yöneltilen Eleştirinin Niteliğı

Çocuk büyürken ebeveyn onun yanlış yapmasından korktuğı için veya doğru davranışları kazanması için onu her an yönetme isteğı duyar. Çocuk yetiştirirken onu

“yönlendirilmeye muhtaç canlı” gibi görmek çok yanlış bir tutumdur. Çünkü bu bakış açısı çocuğun duygularını hiçe saymaktan başka bir şey değildir. Anne ve babaların yapması gereken dara düştüklerinde çocuklarına destek olmaktır. Hayat yolunda ilerlerken onların üzerinde otorite kurmak yerine, onlara rehberlik yapmak çocuğun kişilik gelişimi açısından daha etkili olacaktır.

Çocuk ebeveynin tamamen iyi niyetle yaptığı koruma kalkanını savaşa hazırlanmış bir düşman kalkanı olarak görebilir. Çünkü çocuk bir birey olarak kabullenilme arzusundadır. Ebeveyn onu hiçe sayarak kendi istediklerini yaptırmaya çalışırsa çocuk onunla sürekli savaş halinde olur. “ Çocuğun her davranışı eleştirilmemeli, çocuğu yönlendirmekten kaçınılmalıdır” iletisi Sekizinci Renk adlı romanda sıkça karşımıza çıkan bir iletidir.

Romanda Tiraje Hanım ünlü bir tiyatro oyuncusudur. Kızı Ela ise onun tek çocuğudur. Tiraje Hanım kızı Ela’yı kendi istekleri doğrultusunda yönlendirmektedir. Anne bu yönlendirmeyi kızının iyiliği için yapsa da kızı Ela için bu bir iyi niyet göstergesi değildir:

Tiraje Hanım aslında kızının üstüne titriyordu. Onun, toplumsal, ruhsal ve zihinsel yönden en iyi şekilde yetişmesi için elinden geleni yapıyordu. Ancak bunları yaparken, hep, benim dediğim olacak havası içinde, dayatıcı ve buyurgan bir tavır takınıyordu. Onu hayata hazırlıyorum diyerek, çocuğa yüklendikçe yükleniyor. Öyle ki, oturuşuna, saç şekline, konuşmasına, ses tonuna, sözcüklerin vurgusuna, hele yemek yiyişine hatta bakışlarına kadar karışıyordu.(SR:27)

Tiraje Hanım, Ela’dan yaşını ve yaşam birikimini aşan bir kimlik ve kişilik beklentisi içindeydi. Onun bu tutumu, çocuğu bunaltıyordu. Başka bir deyişle Tiraje Hanım kızını, kendi kafasında oluşturduğu bir kalıba göre yetiştirmeye çabalıyordu. (SR:29)

Çocuk sürekli olumsuz bir biçimde eleştirildiğinde ebeveyninden zamanla uzaklaşacaktır. Çocuğun yanlış yapmaması için onu uyarmak anne babanın görevidir. Fakat ebeveyn çocuğu uyarmak yerine ona olumsuz eleştiriler yönelttiğinde çocuğun hem kişiliğinde bozuklukların olmasına, hem de çocukla olan ilişkisinin olumsuz gelişmesine neden olacaktır:

Sana hiçbir gün anne gibi açılmadım. Çünkü ne yapsam ne desem eleştiriyorsun.

Biz senin bu huyların yüzünden ana kız olamadık. İki düşman gibi hep kavgalaştık durduk. (SR:230)

Kızını yönetme isteği Yeşil Kiraz adlı kitapta Habibe Kadın karakteri ile de karşımıza çıkmaktadır. Habibe Kadın kızı Kiraz'ı sürekli kısıkaç altında tutmaya çalışmıştır. Kiraz'ın özellikle ergenlik döneminde annesi ile arasında yaşadığı tartışmalar benliğinde derin yaralar açmıştır. Kiraz o günlere döndüğünde büyük acı yaşamaktadır:

Başka bir deyişle yaşam cehenneminin alevlerinde yanıp kavruldum. Ancak ben, yaşıma başımı aşan bu serüvenleri yaşarken, dizginler hep annemin elindeydi...(YK2:126)

Habibe Kadın'ın da Sekizinci Renk adlı eserde olduğu gibi Tiraje Hanım gibi çocuğun ailesi tarafından yönlendirilmesi gerektiğine inanmasının sebebi, ebeveynin çocuktan çok daha fazla tecrübeye sahip olmasıdır.

Kiraz Habibe Kadın'a arkadaş çevresinden ve arkadaşlarının ailesinden bahseder. Annesi ise kızının anlattıklarından pek hoşnut değildir. Habibe Kadın modernlik olarak görülen “özgür yaşam” ı tasvip etmemekte; aksine bu yaşam tarzına karşı olduğunu dile getirmektedir. Çünkü çocuğun yönlendirilmeye ihtiyacı vardır. Eğer çocuk başıboş bırakılırsa her türlü kötülükle karşı karşıya kalır:

Gençler, yeni yetişirken büyükler onlara, baskı yapmadan, yol yöntem göstermeli. Ne de olsa, büyüklerin başından çok şeyler geçmiştir. Hayatta, acı tatlı pek çok ders almışlardır. Evlatlara, bu tecrübeler anlatılmalı. Onları, kötülüklerden, ana baba kollamasa, hiç kimse kollamaz (YK:150).

Yazar, ebeveynin çocuğuna olan müdahaleleri ve onu yönetmesinin yerine “Ebeveynin tecrübelerinden yararlanılmalı” iletisine yer vererek gençlerin ailelerini anlamasında katkı sağlamayı amaçlamıştır. Karakterler her ne kadar çocukları ile

çatışma içinde olurlarsa olsunlar bu çocuklarının iyiliği içindir. Dayıoğlu, böylelikle iletilerini okura ulaştırırken iki yönlü bir bakış açısı sergilemiştir. Ebeveyn yönlendirirken, çocuk ise karşı çıkarken kendisine göre haklı nedenlere sahiptir.

2.5.21. Çocuğun Davranışlarını Biçimlendirmede Toplumun Etkisi

Çocuğun davranışlarının şekillenmesinde tek etken anne baba değildir. Aile kadar çevre de çocuğun davranışlarında belirleyici rol oynayabilir. Toplumsal baskı hayatın her döneminde olduğu gibi gençlik/çocukluk yıllarında da etkilidir. Ebeveyn, eğer çevresindeki insanların düşüncelerine önem veriyorsa çocuğun davranışlarını da bu doğrultuda yönlendirmeye çalışacaktır.

“Toplumca kabul gören değer yargıları ebeveynin çocuk yetiştirirken göz önünde tuttuğu kriterlerden biridir” iletilisine yazar Sekizinci Renk adlı kitapta yer vermiştir. Romanda annesi, kızının yaptığı bir yanlış düzeltirken kızına bu davranışın neden yanlış olduğunu anlatacağına çevre baskısından söz etmektedir. Çünkü anne için kızının doğru davranış kazanmasından daha önemli olan çevredeki insanlar tarafından ayıplanmamaktır:

“ Hey, ne yapıyorsun öyle? Bırak o çatalı. Rezil olacağız. ”

Annesi ona hep böyle söylerdi. Yanlış bir şey yaptığında hep çevre baskısıyla gözdağı verirdi kızına: Herkes ne der? Ya da; herkese rezil olacağız! Sözleri hiç düşmezdi dilinden (YK:77-78).

Geriye Dönenler adlı kitapta ise baba oğlunun kılık kıyafetini, geleneksel giyiniş tarzına uygun olması adına uyarmaktadır. Aslında babanın oğlunun giyim tarzıyla ilgili bir problemi yoktur. Kendisi de yıllardır Almanya’da yaşadığı için bu tür kıyafetlere alışıktır. Baba için asıl sorun olan çevresinden gelecek olan tepkidir. Çünkü kendisini “köylü” olarak tanımlayan baba, oğlunun dış görünüşünün köylülere benzemediğinden yakınmaktadır:

Oğlum, büyük mağazalarda ucuzluk başladı. Git kendine doğru dürüst bir takım giysi al. On yedi yaşına girdin dapdaracık cin pantolonla gezmen ayıp kaçıyor. Hele üstü kabaralarla süslü çizimleri de çekmiyor musun, tam bıçkınlara dönüyorsun. Etme, oğlum. Biz köylüyüz. Eninde sonunda kendi insanımızın arasına katılacağız. Köy içinde göz diken olursun,” diye öğütlemişti.(GD:36)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ESERLERİN EBEVEYN ÇOCUK İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA İLETİLER AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Gülten Dayıoğlu “Gençlere ve Yetişkinlere Yönelik Eserlerinde” bilimkurguyu ve gerçek hayatı anlatan romanlar kaleme almıştır. Ebeveyn çocuk ilişkisine ilişkin iletilere yer verdiği eserlerde kendi ifadesi ile gençlere “yalnız değilsiniz” mesajı vermiştir.¹¹

3.1. Alacakaranlık Kuşları

Alacakaranlık Kuşları adlı eserde yazar, Akilopanta isimli kutsal kuşları ve bu olağanüstü güçlere sahip olan kuşlar üzerinde araştırma yapan genç kuş bilimcilerin maceralarını anlatmıştır.

Yazar bilimkurgu niteliğindeki bu kitabında gençlerin araştırmacı yönleriyle merak ettikleri tüm soruların cevabını bulabileceklerine yönelik iletiler vermeyi hedeflemiştir. Eserde ebeveyn çocuk ilişkisine ilişkin bir iletiye rastlanmamıştır. Kitapta genç bilimciler Akilopanta kuşlarının gizemini çözmek için birçok zorluklara katlanmış, bu olağanüstü kuşlar da gençlerin iyi niyetli yaklaşımlarını sezinleyerek onlara araştırmaları sırasında yardım etmiş, hedeflerine ulaşmaları için yüzyıllardır gizli kalan sırlarını gençlere açmışlardır.

3.2. Yada’nın Gizilgücü

Yada’nın Gizilgücü adlı eserde Yada, olağanüstü güçlere sahip olan Apam adlı bir bilim adamının kızıdır. Apam üstün yeteneklerinden dolayı kaçırılmak istendiğinden, kızı Yada’yı dede ve babaanesine teslim etmiştir.

Kitapta anne ve babasız büyümenin zorluklarına, bu durumun ebeveyn için de aynı derecede zor olduğuna ilişkin iletilere yer verilmiştir. Ayrıca yazarın eserde ebeveyn çocuk ilişkisine yönelik gönderme yaptığı bir başka ileti ise gerçek anne baba

¹¹ (EK:1)

olmanın bir çocuk dünyaya getirmekten çok ona bakıp büyötmek anlamına geldiği yönündedir.

3.3. Kıyamet Çiçekleri

Kıyamet Çiçekleri, yazarın bilimkurgu niteliği taşıyan bir diğeri eseridir. Eserde Fuku adı verilen canlılar kıyamet gününe yaklaşıp, dünyanın sonuna geldiğinde insanlara yardım ederek dünyayı kurtarmaktadır. Yazar bu eserle, okuyucuya en çaresiz olduğunda bile bir çıkış yolunun olabileceğine dair iletiyi vermeyi amaçlamıştır.

Ebeveyn çocuk ilişkisi ile ilgili iki iletiye rastlanmıştır. Bunlardan biri erkek çocuğuna toplumca verilen değeri, bir diğeri ise evlatlık edinilen çocuğun anne ve babasını unutmadığı yönündeki iletilerdir.

3.4. Mo'nun Gizemi.

Mo'nun Gizemi adlı eser, yazarın bilimkurgu niteliği taşıyan bir eseridir. Eserde Defne ile Burç adındaki gençlerin tatile gittikleri adada tanışmaları ve bu adaya yakın yerlerde yıllar önce yaşayan Mo adı verilen canlıların yeniden hayat bulması anlatılmaktadır.

Eserde ebeveyn çocuk ilişkisine değeri iletiler yok denecek kadar azdır. Bu bağlamda sadece ebeveynin ayrılma kararını alırken çocuklarını düşünmesi gerektiğine ilişkin iletiye yer verilmiştir.

3.5. Mo'nun Gizemi 2 - Otran–

Mo'nun Gizemi 2 adlı eser Mo'nun Gizemi adlı kitabın devamı niteliğindedir. Kitapta Defne ve Burç'un Mo adı verilen canlılarla ilgili yaşadıkları maceralar devam etmektedir.

Eser daha çok hayal gücüne hitap ettiği için ebeveyn çocuk ilişkisine dair iletilere az rastlanmaktadır. 'Ebeveyn çocuğa her durumda sonsuz güven duymalıdır; bu güven çocuğı mutlu eder, iletisi yazarın bu eserde okuyucuya vermek istediğı bir iletidir.

3.6. Sekizinci Renk

Sekizinci Renk adlı eser ebeveyn çocuk ilişkisine dair pek çok iletiyi bünyesinde barındırmaktadır.

Tiraje Hanım ünlü bir tiyatro oyuncusu, Ela ise onun tek çocuğudur. Ela, başarılı bir öğrencidir. Ela'nın başarılı bir öğrenci olması Ülev adlı genç bir sosyoloğun araştırma konusu olmasına neden olmuştur. Ülev bu nedenle tanıştığı Ela'ya çocukluktan genç kızlığa geçiş döneminde ona ve ailesine danışmanlık yapmıştır. Romanda Tiraje Hanım'ın kızıyla iletişim sorunları vardır. Tiraje Hanım kızını yönetmek istemekte, yaptığı yanlışları ise ağır bir dille eleştirmektedir. Kızını kendi kafasında oluşturduğu bir modele göre yetiştirmek isteyen Tiraje Hanım, bu yapıya sahip olmayan kızıyla sürekli tartışmalar yaşamaktadır.

Yazar kitapta anne kız arasındaki bu uyum problemlerinden yola çıkarak ebeveynin çocuğu yönetmekten çok ona rehberlik yapması, onu eleştirmemesi gerektiği iletilisine sıkça yer vermektedir.

Yazarın anne baba ilişkisiyle ilgili ise eşlerin birbirine güven duymasına ilişkin iletiye değinmiştir.

3.7. Yeşil Kiraz

Yeşil Kiraz adlı eserde Kiraz adlı genç kızın çocukluktan ergenliğe geçiş döneminde okul-aile-çevre üçgeninde yaşadıkları anlatılmaktadır. Kiraz, maddi sıkıntılardan kurtulmak için İstanbul'a göç etmiş, kırsal kökenli bir ailenin kızıdır. Köy ile kent yaşamı arasında bocalayan Kiraz bu anlamda pek çok zorlukla karşılaşmıştır. Zengin ailelerin yaşadığı bir apartmanda kapıcının kızı olması onun iki farklı kültür arasında sıkışıp kalmasına neden olmuştur. Kiraz'ın ergenlik döneminde annesinin de bilinçsiz tavırlarla kızını yönlendirmeye çalışması, üzerinde baskı kurmak istemesi Kiraz'ın daha da yanlış yollara sapmasına neden olmuştur.

Yazar Kiraz karakteri ile yılmayan, mücadele eden bir genç kızın hayatına ilişkin iletilere yer vermektedir. Habibe Kadın karakteri ile de özellikle annelerin genç kızları anlamaya çalışması, onların ergenlik döneminde yaşadıkları sorunlarla ilgili bilinçli davranmasına ilişkin iletilere yer vermiştir.

3.8. Yeşil Kiraz 2

Yeşil Kiraz 2 adlı kitap, Yeşil Kiraz adlı romanın devamı niteliğindedir. Romanda Kiraz üstün başarıları sayesinde yurt dışında iyi bir eğitim alarak yurda dönen bir genç kadın olarak karşımıza çıkmaktadır. Kiraz artık ailesinin baskısından kurtulmuş, kendi ayakları üstünde durabilen bir kadındır. Fakat geçmişi nereye giderse

gitsin, ne yaparsa yapsın onun peşini bırakmamaktadır. Bu nedenle Kiraz geçmişi ile yüzleşmek için geriye dönüşler yaşamaktadır.

Yazar, Kiraz'ın yaşadığı geri dönüşlerde, geçmişin izlerini silerek yeni bir hayat başlamasının gerektiği ile ilgili iletilere yer vermiştir. Ayrıca yazar, Kiraz'ın büyüyünce geçmişte yaptığı birçok davranışın ne denli yanlış olduğunu anlamasına ilişkin iletiler de vermiştir.

3.9. Geride Kalanlar

Geride Kalanlar, yazarın gurbete giden vatandaşlarımızın ardından geride bıraktığı ailesinin, sevdiklerinin yaşadıklarına ilişkin hikâyelerin anlattığı bir eserdir. Yazar anlattığı hikâyelerde gurbete gönderilen eş/evlat arkasından geride kalanların acı çektiği, sevdiklerine özlem duyduğuna ilişkin iletilere yer vermiştir.

Yazar, para kazanmak uğruna parçalanmış hayatlarla gurbet acısının ne denli zor olduğu iletilerini okuyucuya vermeyi amaçlamıştır.

3.10. Geriye Dönenler

Geriye Dönenler adlı kitap, gurbete giden vatandaşların geri döndükten sonra memleketlerinde yaşadıkları uyum sorunlarına ilişkin hikâyeler anlatılmaktadır. Kitapta gurbette büyüyen gençlerin memlekete dönünce giyim-kuşam, davranış, özgürlük gibi konularda gurbetteki yaşam ile kültürel değerler arasında kalmalarına ilişkin sorunları karşımıza çıkmaktadır.

Uyum sorunu yaşayanlar arasında sadece orada yetişen gençler değil, çocuklarını babaanne ve dedesine bırakıp giden ebeveynler de vardır. Hikâyelerde ayrılıkların ailelerin parçalanmasına neden olduğuna ilişkin iletilere rastlanmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

İletinin en yalın tanımı verilmek istenen mesajdır. Yazar tarafından okuyucuya verilmek istenen mesajda yazarın kimi ve nasıl hedef aldığı önemlidir. Yazar Gülten Dayıoğlu bu bilinçle gençlere ve yönelik eserler kaleme alarak eserlerini belli bir sınıflandırmaya tabii tutmuştur. Yazarın daha çok çocuk edebiyatı alanında tanınıyor olmasına karşılık gençlere ve yetişkinlere yönelik eserle de kaleme alması yazarın geniş bir okuyucu kitlesini hedef aldığını göstermektedir.

Yazar incelenen eserlerinde bilimkurgu, fantastik ve gerçek hayata ilişkin öğelere yer vermiştir. Yazar dünyada sırrı çözülmeyen kuşlar, çok zaman önce yaşamış canlılar, görünmezlik yeteneğine sahip insanlar gibi konularla gençlerdeki merak duygusunu harekete geçirmeyi amaçlamıştır.

Yazarın toplumumuzda kanayan bir yara olan gurbetçi vatandaşlarımızın sorunlarına da duyarsız kalmadığını gösteren kitaplar yazmıştır. Okuyucunun gurbetçi vatandaşlarımızı anlaması adına temelinde aynı sorun yatan birbirinden farklı hikâyelerle vatandaşlarımızın duygularına tercüman olarak ‘gurbete gidenlerin veya gurbetten dönenlerin’ uyum sorunu yaşadıklarına ilişkin iletiler vermiştir.

Yazarın gençlerin ebeveynleri ile yaşadıkları sorunlara ilişkin iletileri Yeşil Kiraz ve Sekizinci Renk adlı romanlarında karşımıza çıkmaktadır. Adı geçen eserlerde yazar ebeveynin çocuğunu yönetmek yerine ona rehberlik yapması gerektiğine değinmiştir. Ergenlik döneminde ebeveyni bilinçli olmaya davet eden yazar aksi halde hem ebeveynin hem de çocukların zarar göreceğini anlatmaya çalışmıştır. Çünkü ebeveyni ile iletişim sorunu yaşayan karakterler yanlış şeyler yapmış, bedellerini ağır ödemişlerdir.

Yazarın gençler ve yetişkinler için uygun gördüğü eserlerde konu bakımından zengin bir yelpazenin olduğu görülmüştür. Bahsi geçen yaş grubunda yazar olası durumları romanlarında konu olarak hem ebeveynlere hem de gençlere yol gösterici nitelikte eserler kaleme aldığını söyleyebiliriz. Yazarın özellikle olumsuz örneklerden yola çıkması ve hemen her romanını gençleri ümitsizliğe düşürmeyecek bir olay örgüsü ile sonlandırması bizi bu yaş grubunu için tavsiye edilebilir eseler ortaya koyduğu sonucuna ulaştırabilir.

ÖNERİLER

Yazarın söz konusu yaş grubuna ait eserin incelemesine öncelik eden bu çalışma eselerin farklı yönlerden de ele alınmasına öncü olabilir

Gençlerin hayatlarını yönlendirmede birinci dereceden etkili olan ailelere yol gösterici olabilir

Gençlerin aileleri ile girdikleri güç savaşının anlamsız olduğunu büyüdükçe bu sorunların ortadan kalkacağına dair düşünmelerine yardımcı olabilir.

Yazarın üretken bir yazar olmasına karşın eserleri üzerinde akademik anlamda daha çok çalışmalar yapılarak yazarın edebiyatımızda yerini bulması adına önem arz edebilir.

Genç ve yetişkinlerin bahsi geçen eserleri okuyarak hayal güçlerini kullandıklarında neleri başarabileceklerini görmelerine yardımcı olabilir.

KAYNAKÇA

1. KİTAP VE DERGİLER

- AKSOY A.;Farklı Kültürlerde Ebeveynlik, Kastamonu Eğitim Dergisi Cilt:13 No:2, Ekim,2005
- ATEŞ, K; Gülten Dayıoğlu'nun Çocuk Romanları, T.C. Kültür Bakanlığı, Ankara, 1998
- DAYIOĞLU, G.; Alacakaranlık Kuşları, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 2005
- DAYIOĞLU, G.; Geride Kalanlar, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 2006
- DAYIOĞLU, G.; Geriye Dönenler, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 2007
- DAYIOĞLU, G.; Kıyamet Çiçekleri, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 2006
- DAYIOĞLU, G.; Mo'nun Gizemi 2, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 2008
- DAYIOĞLU, G.; Mo'nun Gizemi, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 2008
- DAYIOĞLU, G.; Sekizinci Renk, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 2008
- DAYIOĞLU, G.; Yada' nın Gizilgücü, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 2007
- DAYIOĞLU, G.; Yeşil Kiraz 2, Yapı Kredi Yay. ,İstanbul, 2008
- DAYIOĞLU, G.; Yeşil Kiraz, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul,2008
- DEMİREL,Ş.;Metinlerle Çocuk Edebiyatı,Data Yayınları,Elazığ,2009
- DOĞAN, Süleyman; Mutlu Aile Mutlu Çocuk, Selis Kitaplar, İstanbul,2005
- ELMACIOĞLU, T.; Başarıda Aile Faktörü, Hayat yay.,İstanbul, 2003
- GORDON,T.; Etkili Anababa Eğitimi, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 2005
- GÖRMEZ, K- GÖKA, E; Çocuk ve Çevre, Çocuk Vakfı Yay., İstanbul,1993
- İmla Kılavuzu, Türk Dil Kurumu, Ankara, 2000
- KALKINÇ, F.; Okul Evde Başlar, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2008
- KAYA, C.;Çocuk Eğitiminde Anne Ve Babaya Öneriler, Zambak Yay.İstanbul,2005
- NAVARO, L.;Beni Duyuyor Musun?,Remzi Kitapevi, İstanbul, 2007
- ÖZDEMİR, E.; Eleştirel Okuma,Bilgi, Yay., Ankara, 2000
- ÖZGÜVEN, İ.E.; PDREM yay., Ankara, 2001
- T.C Başbakanlık Aile Ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Ailede Çocuk Eğitimi, Ankara, 2004
- Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara. 2005
- YAVUZ, K.; Çocuğun Dünyası Ve Gelişme, Çocuk Vakfı Yay. İstanbul, 1998

2. İNTERNET ORTAMINDAN ALINAN BİLGİLER

<http://www.education.ankara.edu.tr/ebfdergi/pdfler/1983-16-1/511-529.pdf>

(21.10.2009)

<http://okulweb.meb.gov.tr/35/02/959733/dokuman%20arsivi/annebabaocukiletiimi.pdf>

(13.01.2010)

<http://www.education.ankara.edu.tr/ebfdergi/pdfler/1980-13-1-2/339-365.pdf>

(21.10.2009)

<http://tr.www.gultendayioglu.com> (10.10.2009)

www.0-18.org/raporlar/BM_ulke_raporu_1.doc (11.11.2009)

<http://www.e-sosder.com/aktivitelerdetay.php?id=4314> (11.12.2009)

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Anne> (27.12.2009)

(<http://www.hikmet.net/content/view/53328/13/>) (13.01.2010)

(<http://www.hikmet.net/content/view/53328/13/>) (13.01.2010)

<http://www.turkdilidergisi.com/134/MehmetYalcin.htm>.(27.01.2010)

3. AKADEMİK ÇALIŞMALAR

EREMREM, Nuray, “Eski Türk Toplumunda Ailenin Yeri Ve Önemi” (Atatürk Üniversitesi, Sosyoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi) Erzurum, 1998

İSRAFİLOVA, Faima, “Kur’an’ın Anlatımıyla Aile Hayatı,”(Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Tefsir Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi) Kayseri, 2006

AKKAYA, Ahmet “Mustafa Kutlu’nun Hikâyelerindeki İletiler Ve Bu İletilerin Çocuğa Görelik İlkesi Açısından İncelenmesi” (Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler. Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi), Elazığ,2008

EK GÜLTEN DAYIOĞLU İLE YAPILAN RÖPORTAJ

Sayın Dayıoğlu Merhaba,

Size daha önce de mail atmıştım. Adım S.Ceren ÇINAR. Türkçe Öğretmeniyim. Fırat Üniversitesi Türkçe Eğitimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans yapıyorum. Tez konum "Gülten DAYIOĞLU" nun yetişkin ve gençlere yönelik eserlerinde ebeveyn çocuk ilişkisinin iletiler bakımından incelenmesi". Tezime eserleriniz hakkında size soracağım sorular ve yanıtlarını da eklemek istiyorum. Bu bağlamda size birkaç sorum olacak. Vaktinizi ayırırsanız sevinirim. Şimdiden teşekkür ederim.

S.C.Ç.-Eserlerinizde yarattığınız ebeveyn veya çocuk karakterlerinde sizden, anne babanızdan veya kendi eşiniz ve çocuklarınızdan esinlendiğiniz oldu mu? Olduysa bu karakterler hangileri?

G.D.-Fadiş adlı romanımda, kendi çocukluğumdan örnekler var. En belirgin örnek, Fadiş'in ayrılmış bir ana babanın çocuğu olması. Baba karakteri de kendi babama benziyor

S.C.Ç.--İncelediğim eserlerde kadın karakterlere yer vermenizin (Yeşil Kiraz, Sekizinci Renk..) özel bir sebebi var mı?

G.D.-Eserlerimde yaşamı anlatıyorum. Bunu yaparken de kadın erkek eşitliğini göz önünde tutmaya özen gösteriyorum. Kimi eserlerimde kız karakterler ağır basıyorsa da sakıncalı bir dengesizlik yok.

S.C.Ç.-Eserlerinizdeki ebeveyn- çocuk ilişkilerinde genelde olumsuz ilişkileri ele almanızın nedeni nedir? Benzer çatışmaları siz de gençlik yıllarınızda yaşadınız mı?

G.D.-Ebeveyn çocuk ilişkisinde özellikle olumsuz konuları işlemiyorum. Yaşamda olup bitenleri anlatıyorum. Olumlu ilişkileri de işliyorum. Ama olumsuz ilişkiler, kurgu akışında daha ilginç oluyor. Çünkü sıradan doğal bir ilişkiyi anlatmak kimsenin ilgisini çekmez bence. Ama sürekli olumsuzu işlemek de doğru olmaz. Bu nedenle ben kurguyu yaparken de dengeye dikkat ediyorum. Tüm eserlerimi okursanız, bu dengeyi sezinleyeceksiniz.

S.C.Ç.--Özellikle Sekizinci Renk ve Yeşil Kiraz kitaplarındaki karakterleri oluşturma özellikle bir amacınız var mı? (anne baba çocuk karakterleri)

G.D.-Yeşil Kiraz ve Sekizinci Renk'teki genç kız tiplerini yaratırken, doğrusu bazı motifleri kendimden aldım. Özellikle ana kız çatışmasını kendim de yaşamıştım.

Bu karakterleri yaratırken, aynı durumda olanlara :”Yalnız değilsiniz “mesajı vermeyi hedefledim.

S.C.Ç.--Yetişkin ve gençlere yönelik eserler yazarken daha çok hangi amacı ilke edindiniz? (Öğreticilik, hayal gücü geliştirme gibi)

G.D.-Eserlerimi yaratırken, öğreticilik ya da hayal gücü geliştirme gibi tekil ilke ve hedeflere yönelmem. İlkeler ve hedefler, olayları örerken, konudan doğar. Çoğunlukla evrenseli kapsar.

S.C.Ç.--Gurbet ve getirdikleri üzerine yaptığınız özel çalışmalarda sizi buna yönlendiren bir neden oldu mu?

G.D.-Geçmişte Yurtdışına giden işçi yurttaşlarımızın yaşamları üzerine geniş kapsamlı araştırmalar yapmışım. Çünkü para ağacı olarak, gurbete salıverilen insanlarımız bunu hak ediyorlardı. Toplumsal sorumluluğu olan bir yazar olarak, göç konusuna eğilmeyi kendime borç bilmişim.

ÖZ GEÇMİŞ

05.10.1985' te Elazığ'da doğdum. İlkokul, ortaokul ve liseyi Elazığ'da okudum. 2003 yılında Fırat Üniversitesi Türkçe Eğitimi Bölümü'nü kazandım. 2007 yılında Türkçe Eğitimi Bölümü'nü bitirdim. Aynı yıl öğretmen olarak atandım. Halen Türkçe öğretmeni olarak çalışmaktayım.